

Futa Fata

CÓD CLEACHTAIS UM CHUMHDACH LEANAÍ & DAOINE ÓGA

Tá an Cód Cleachtais seo um Chumhdach Leanaí bunaithe ar threoirínte agus ar reachtaíocht ar a dtugtar breac-chuntas sna doiciméid seo a leanas:

- *ACPC Regional Policy and Procedures* Aibreán 2005
- *Children (NI) Order* 1995
- *Co operating to Safeguard Children DHSSPS* 2003
- *DHSS – Childcare – ‘Our Duty to Care’*
- *DHSSPS - Protection of Children and Vulnerable Adults (NI) Order* (2003)
- *The Safeguarding Vulnerable Groups (Northern Ireland) Order* 2007
- *Safe Guarding Vulnerable Adults Regional Adult Protection Policy and Procedural Guidance* 2006
- *The Public Interest Disclosure Act* 1998 (RA)
- An tAcht um Chúram Leanaí 1991 (PÉ)
- *Children First: National Guidelines for the Protection and Welfare of Children, Department of Health and Children* 1999. (PÉ)
- *Our Duty to Care, Department of Health and Children* 2002 (PE)

Cód cleachtais um Chumhdach Leanaí is ea é seo a leanas agus is cóir don fhoireann, do leanaí & daoine óga, agus dá dtuismitheoirí/gcaomhnóirí cloí leis an gcód cleachtais agus a chinntiú go gcuirtear i bhfeidhm é le leas agus sábháilteacht leanaí & daoine óga a chinntiú.

Dáta aontaithe ag **Futa Fata**: 10 Eanáir 2019

Dáta le haghaidh Athbhreithniú: 9 Eanáir 2020

NÓTA MAIDIR LEIS NA TÉARMAÍ SAFEGUARDING AGUS CHILD PROTECTION I mBÉARLA AGUS I nGAEILGE

Tá an téarma *child protection* athraithe go *safeguarding* de bhrí go léiríonn sé an mhórfhreagracht maidir le sláinte & sábháilteacht agus cosc, chomh maith le cosaint ó mhí-úsáid amháin. Táthar ag úsáid an fhocail *safeguarding* níos minice le blianta beaga anuas sa Bhéarla i raon leathan cúinsí agus dálaí, iad i bhfad níos leithne ná réimsí a bhaineann le leanaí agus le cosaint leanaí. Féadfar é a shainmhíniú mar gach rud is féidir a dhéanamh chun an riosca go ndéanfaí dochar do leanaí agus do dhaoine óga a íoslaghdú.

Baineann *safeguarding* le bheith réamhghníomhach agus bearta a chur i bhfeidhm roimh aon teagmháil le leanaí agus le daoine óga lena chinntiú go gcoimeádfar leanaí & daoine óga slán. D'fhéadfadh a leanas bheith san áireamh:

- a chinntiú go ndéantar promhadh agus seiceáil mar is ceart ar bhaill foirne nuair a chéadearcaítear iad;
- treoirínte do dhaoine a theagmhaíonn le leanaí/daoine óga mar chuid dá ról le cinntiú gurb eol dóibh an méid nach mór dóibh a dhéanamh le leanaí & daoine óga a choimeád slán;
- treoirínte i gcomhair ócáid nó imeacht le daoine óga a phleanáil agus bearta a chur i bhfeidhm chun an riosca a íoslaghdú go mbeadh aon saincheist ann a bhaineann le cosaint leanaí.

Glactar leis anseo gurb ionann an téarma Béarla “*safeguarding*” agus “cumhdach” i nGaeilge.

Gluais Téarmaí

Leanaí & Daoine Óga

Sainmhíníonn an dlí leanbh nó duine óg i dTuaisceart Éireann agus i bPoblacht na hÉireann araon mar dhuine atá faoi bhun 18 mbliana d'aois. Chun críocha an doiciméid seo féadfaidh na téarmaí 'leanaí' agus 'daoine óga' bheith in-idirmhalartaithe.

Tuismitheoir/Caomhnóir

Chun críocha an doiciméid seo úsáidtear an téarma seo chun tuismitheoirí, caomhnóirí dleathacha agus/nó cúramóirí a chuimsiú.

Foireann

Úsáidtear an téarma seo sa doiciméad chun ní amháin foireann a fheidhmíonn thar ceann na heagraíochta a chuimsiú, ach saorálaithe, mic léinn nó comhaltaí boird freisin.

Aois toilithe

Ar 30 Meitheamh 2008, rith Teach na dTiarnaí i Londain an *Sexual Offences (Northern Ireland) Order 2008*. Comhdhlúthaíonn an reachtaíocht seo an dlí um choireanna gnéis i dTuaisceart Éireann in aon reacht dlí amháin agus nuachóiríonn sí, neartaíonn sí agus comhchuibhíonn sí an corpas coireanna idir Tuaisceart Éireann agus an chuid eile den Ríocht Aontaithe. Tháinig *The Sexual Offences (NI) Order 2008* i bhfeidhm ar 2 Feabhra 2009.

Thug an reachtaíocht seo, i ndáiríre, Tuaisceart Éireann i gcomhréir leis an gcuid eile den RA i dtaca leis an dlí a bhaineann le cathain a mheastar daoine óga a bheith in ann toiliú le gníomhaíocht ghnéasach. Go sonrach, tá an aois toilithe íslithe ó 17 mbliana go dtí 16 bliana d'aois. Tá cionta nua mí-úsáide gnéis in éadan páistí faoi bhun 13 bliana d'aois tugtha isteach ag an reachtaíocht seo.

I bPoblacht na hÉireann, faoin Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 is é an aois toilithe 17 mbliana.

Leanaí & Daoine Óga Soghonta

Tagraíonn an téarma seo do leanaí agus do dhaoine óga a fhéadfaidh bheith soghonta go sonrach de dheasca a ndálaí féin ar leith, amhail:

- leanaí faoi mhíchumais;
- leanaí gan dídean;
- leanaí faoi chúram altrama;
- leanaí i suíomhanna cónaithe.

Údaráis Reachtúla

Na húdaráis a chuireann chun cinn cosaint agus leas leanaí & daoine óga, agus ar a bhfuil an fhreagracht as fiosrú agus/nó bailíochtú mí-úsáid amhrasta leanaí, i.e. in PÉ is é an Garda Síochána agus Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte atá i gceist, agus in TÉ is é an SPTÉ agus an *Health and Social Care Trust* atá i gceist.

Cumhdach Leanaí

I dtaca le cosaint leanaí & daoine óga, is é an nath is coitianta a bhí in úsáid i mBéarla le cur síos ar an réimse seo oibre ná '*child protection*.' Táthar ag bogadh, áfach, le blianta beaga anuas i dtreo an natha '*safeguarding*.' Cé go gciallaíonn '*child protection*' go fíorasach dáiríre agus leanaí & daoine óga a chosaint ó mhí-úsáid agus ó fhaillí, fairsingíonn '*safeguarding*' an cleachtas timpeall ar a riachtanais ionas go mbaineann sé le cruthú timpeallachta mar a gcuirtear chun cinn leas leanaí & daoine óga ar bhonn gníomhach. Baineann cur chun cinn leasa le bheith ag cuidiú le leanaí & daoine óga a lánacmhainneacht a chomhlíonadh agus ag cinntiú go bhfuil siad slán agus go bhfuiltear ag tabhairt cúram cuí dóibh. I bPoblacht na hÉireann ní bhaintear úsáid chomh leitheadach as '*safeguarding*' i bhFeidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, i measc na nGardaí nó na ENR, ach baineann an Eaglais Chaitliceach úsáid níos leitheadaí as an téarma seo (www.safeguarding.ie).

Glactar leis anseo gurb ionann an téarma Béarla '*safeguarding*' agus 'cumhdach' i nGaeilge.

Cleachtas Easnamhach

Is féidir breathnú ar chleachtas easnamhach mar iompar a d'fhéadfadh leanbh/duine óg a chur i ndálaí rioscacha nó ceannaire a fhágáil i mbaol líomhaintí go raibh iompar míchuí ar siúl acu. Liosta is ea é seo a leanas de theagmhais ar cleachtas easnamhach iad, ach níl sé uileghabhálach:

- a bheith ag obair i suíomhanna príobháideacha nó neamhbhreithnithe agus a bheith ag spreagadh timpeallachta ina bhfuil rúin;
- gan plé le leanaí/daoine óga le meas agus dínit;
- gan treoirínte aontaithe a leanúint má tá tacaíocht fhisiciúil ag teastáil, nó gan barúlacha na dtuismitheoirí/gcaomhnóirí a lorg;
- gan bheith cothrom le dáta maidir leis na scileanna teicniúla, cáilíochtaí agus árachas i gcomhair na gníomhaíochta;
- cosc a chur ar thuismitheoirí/chaomhnóirí, nó
- bheith de shíor ag tabhairt cáineadh diúltach.

CLÁR

RANNÁN	TEIDEAL	LEATHANACH
1	Ráiteas ar an gCód Cleachtais	8
2	Ráiteas ar Chomhionannas	9
3	Ráiteas ar Rúndacht	10
4	Eolas ar Mhí-Úsáid	11
5	Sainmhínithe ar Mhí-Úsáid	12
6	Táscairí ar Mhí-Úsáid	15
7	Ag freagairt Nochtaithe Eolais faoi Mhí-Úsáid	16
8	Treoir ar Tharlúintí/Líomhaintí a Thuairisciú	17
9	An tOifigeach Ainmnithe	18
10	Nósanna Imeachta Sábháilte i leith Earcú Foirne	19
11	Oiliúint Foirne	20
12	Cóid Iompair	21
13	Treoirlínte Sláinte agus Sábháilteachta	22
14	Tacaíocht agus Maoirseacht	23
15	Cur i bhFeidhm agus Infhaighteacht Eolais	24
16	Teagmhálacha Úsáideacha	25

AGUISÍNÍ

AGUISÍN	TEIDEAL	LEATHANACH
1	Sreabhchairt maidir le Buarthaí Inmheánacha	26
2	Sreabhchairt maidir le Buarthaí Seachtracha	28
3	Cód Iompair don Fhoireann	29
4	Cód Iompair do Leanaí & Daoine Óga	32
5	Cód Iompair do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí	35
6.1	Foirm Thuairisce ar Bhuartha Amhrasta maidir le Cumhdach Leanaí (Tuaisceart Éireann)	37
6.2	Foirm Thuairisce ar Bhuartha Amhrasta maidir le Cumhdach Leanaí (Poblacht na hÉireann)	40
7	Treoirlínte maidir le hÚsáid Grianghraf agus Íomhánna Leanaí & Daoine Óga	44
8	Treoirlínte Frith-Bhulaíochta atá Ábhartha do Leanaí & do Dhaoine Óga	46
9	Treoirlínte ar Shíob a thabhairt do Leanbh nó Dhuine óg i Do Ghluaisteán	48
10	Treoirlínte ar Leanaí & Daoine Óga a Thabhairt ar Shiúl ar Thurais	50
11	Treoirlínte ar Leanaí & Daoine Óga a Chumhdach ar Láithreáin Líonraithe Shóisialta agus Meáin Shóisialta	52
12	Treoir ar mheáin shóisialta a úsáid do dhaoine a oibríonn le daoine óga	56
13	Treoirlínte ar Theachtaireachtaí Téacs agus R-Phoist	59
14	Sampla d'Fhoirm Toilithe do Thuismitheoirí	62
15	Sampla d'Fhoirm Thuairisce ar Thimpiste	64

1. RÁITEAS AR AN gCÓD CLEACHTAIS

Baineann an cód cleachtais seo le gach ball foirne, mar a shainmhínítear sa ghluais, a bhféadfaidh teagmháil dhíreach nó indíreach a bheith acu le leanaí & daoine óga (is ionann leanbh agus aon duine suas le 18 mbliana d'aois) agus, chun críocha an pholasaí seo, áireofar le leanaí & daoine óga na daoine fásta óga leochaileacha úd mar a shainmhínítear sa ghluais.

Tá **Futa Fata** tiomanta don dea-chleachtas a chosnaíonn leanaí & daoine óga ó dhochar. Glacann an fhoireann lena bhfreagracht, agus aithníonn siad í, timpeallacht a chur ar fáil a chuireann chun cinn sábháilteacht leanaí & daoine óga i gcónaí.

Chun seo a bhaint amach:

- déanfaimid feasacht a chruthú ar na saincheistanna a bhféadfaidh dochar do dhaoine óga & leanaí bheith dá dtoradh;
- déanfaimid timpeallacht oscailte a chruthú trí 'Oifigeach Ainmnithe' a ainmniú a mbeidh leanaí & daoine óga in ann dul chuige má theastaíonn uathu labhairt;
- glacfaimid le treoirínite um chumhdach leanaí trí chóid iompair don fhoireann san eagraíocht;
- cinnteoidimid nósanna imeachta cúramacha maidir le hearcaíocht, roghnú agus bainistíocht. Áireofar leis na nósanna imeachta seo tacaíocht reatha agus maoirseacht a bheith ar fáil don fhoireann;
- déanfaimid a chinntiú go bhfuil nósanna imeachta casaoide agus smachta san áireamh inár mbunreacht;
- déanfaimid eolas a roinnt maidir le buartha le leanaí & daoine óga, tuismitheoirí/caomhnóirí agus daoine eile nach mór iad bheith ar an eolas;
- cinnteoidimid cleachtais atá maith agus sábháilte;
- beimid páirteach in oiliúint um chumhdach leanaí a chuirtear ar fáil trí na gníomhaireachtaí éagsúla agus neartóimid naisc leis na gníomhaireachtaí seo;
- coinneoidimid polasaithe um chumhdach leanaí faoi athbhreithniú rialta;
- Beidh nósanna imeachta againn a bhaineann go sonrath le bulaíocht, turais, iompar taistil, agus úsáid grianghrafadóireachta

Tá an ceart ag páistí bheith sábháilte. Ba chóir do gach ball foirne a chinntiú go bhfuil tosaíocht ag an mbunphrionsabal seo ar gach toisc eile.

Baineann an cód cleachtais seo le gach duine a bhfuil baint acu le **Futa Fata**, an fhoireann, leanaí & daoine óga, agus tuismitheoirí/caomhnóirí.

2. RÁITEAS AR CHOMHIONANNAS

Tá **Futa Fata** tiomanta dó go gcinnteofaí go bhfuil an comhionannas ionchorpraithe trasna gach gné dá fhorbairt:

- Tugann **Futa Fata** meas do chearta, dínit agus fiúntas gach duine agus pléifidh sé le gach duine go cothrom laistigh de chomhthéacs na heagraíochta, beag beann ar aois, cumas, inscne, cine, eitneachas, creideamh reiligiúnda, gnéasacht nó stádas sóisialta/eacnamaíoch;
- Tá **Futa Fata** tiomanta dó go mbeadh an ceart ag gach duine taitneamh a bhaint as a ngníomhaíochtaí i dtimpeallacht atá saor ó bhagairt an imeaglais, an chiaptha agus/nó na mí-úsáide;
- Tá an fhreagracht ar gach ball den eagraíocht cur i gcoinne iompar leatromach agus comhionannas deiseanna a chur chun cinn;

Pléifidh **Futa Fata** le haon tarlúint d'iompar leatromach go dáiríre, de réir nósanna imeachta smachta.

Chun tabhairt faoi leochaileacht leanaí & daoine óga a bhfuil míchumas orthu, lorgóidh an fhoireann treoir ar bheith ag obair le leanaí & daoine óga a bhfuil míchumas orthu ó ghníomhaireachtaí seachtracha, tuismitheoirí/caomhnóirí agus ó na leanaí & na daoine óga féin.

3. RÁITEAS AR RÚNDACHT

Ní thabharfaidh **Futa Fata** gealltanais choíche go gcoinneoidh sé rúin. Ach, ar a shon sin is uile, ní chuirfear eolas rúnda in iúl ach ar bhonn riachtanais, agus barrthábhacht ag baint le leas an linbh/an duine óig.

Ní ligfear do chúrsaí rúndachta sárú a dhéanamh ar chearta leanaí nó daoine óga a bheith cosanta ó dhochar.

Tá ráiteas iomlán maidir leis an gcód um chumhdach leanaí ar taispeáint agus ar fáil laistigh d'áitreamh na heagraíochta do gach páirtí leasmhar le léamh.

4. EOLAS AR MHÍ-ÚSÁID

Saincheisteanna tábhachtacha is ea iad cúleolas maidir le mí-úsáid leanaí, prionsabail ghinearálta um chumhdach leanaí agus an cumas a bheith in ann mí-úsáid a aithint agus a fhreagairt. Ábhar is bunchúram do **Futa Fata** is ea an tsaincheist um chumhdach ár leanaí & ndaoine óga laistigh den eagraíocht.

Tá comhthábhacht, áfach, le bheith feasach ar tháscairí na mí-úsáide ag daoine eile lasmuigh den eagraíocht ar leanaí & daoine óga, i dtaca le sábháilteacht agus leas leanaí & daoine óga.

5. SAINMHÍNITHE AR MHÍ-ÚSÁID

Is éard atá i gcoitinne i ngach foirm mí-úsáide ná go mothaíonn leanaí & daoine óga go holc agus gan fiúntas dá bharr. Féadann mí-úsáid leanaí tarlú i mbealaí éagsúla, mar sin ní furasta an dochar féin a chatagóiriú i gcónaí. Is féidir mí-úsáid leanaí a shainmhíniú trí na ceithre chatagóir seo a leanas:

Sainmhíniú in TÉ	Sainmhíniú in PÉ
<p>Mí-úsáid fhisiciúil is ea gortú d'aon turas do leanbh nó teip thoilteanach nó de dheasca faillí gortú fhisiciúil nó fulaingt a chosc. D'fhéadfaí go n-áireofaí leis seo bualadh, croitheadh, caitheamh, nimhiú, dó nó scalladh, bá nó plúchadh. Maidir le páistí a bhfuil míchumas orthu d'fhéadfaí go n-áireofaí leis gaibhniú i seomra nó i gcliabhán, nó drugaí a thabhairt dó go mícheart le hiompar a smachtú.</p> <p><i>(Co operating to safeguard Children, DHSSPS, Bealtaine 2003)</i></p>	<p>Mí-úsáid fhisiciúil is ea aon chineál gortaithe nach timpiste é, nó gortú a leanann teip thoilteanach nó de dheasca faillí leanbh a chosaint. Ar shamplaí den mhí-úsáid fhisiciúil tá a leanas:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) croitheadh; (ii) an iomad fórsa i láimhseáil an linbh (iii) nimhiú d'aon turas; (iv) plúchadh; (v) Siondróm Munchausen trí ionadaíocht; (vi) riosca substaintiúil a cheadú nó a chruthú go ndéanfaí dochar suntasach do leanbh. <p><i>Níl na samplaí seo uileghabhálach.</i></p> <p><i>(Children First National Guidelines for the Protection and Welfare of Children, 1999)</i></p>
<p>Mí-úsáid mhothúchánach is ea drochíde dhianseasmhach linbh ionas go mbeidh iarmhairteanna troma dianseasmhacha díobhálacha ar fhorbairt mhothúchánach an linbh. D'fhéadfaí gurb é atá i gceist ná a chur in iúl do leanaí go bhfuil siad gan fiúntas nó nach dtugtar grá dóibh, go bhfuil siad uireasach nó nach bhfuil d'fhiúntas iontu ach de réir mar a chomhlíonann siad riachtanais duine eile. D'fhéadfaí gurb é atá i gceist ná ábhar a thabhairt do na páistí go minic eagla a bheith orthu nó a chreidiúint go bhfuil siad i gcontúirt, nó dúshaothrú nó truailliú leanaí.</p> <p><i>(Co operating to safeguard Children,</i></p>	<p>Sa <i>chaidreamh</i> a bhíonn idir cúramóir agus leanbh a bhíonn mí-úsáid mhothúchánach de ghnáth seachas i dtarlú faoi leith nó patrún tarluithe. Tarlaíonn sé nuair nach gcomhlíontar riachtanais linbh le gean, dea-mheas, comhsheasmhacht agus sábháilteacht. Mura mbíonn foirmeacha eile mí-úsáide ann, is annamh a réaltar í trí chomharthaí nó airí fhisiciúla. Ar shamplaí den mhí-úsáid mhothúchánach leanaí tá:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) bheith ag brú tréithe diúltacha ar leanaí, á chur in iúl trí cháineadh, tarcaisne, náimhdeas nó lochtadh dianseasmhach; (ii) tuisimitheoireacht choinníollach ina

<p>DHSSPS, Bealtaine 2003)</p>	<p>bhfuil an leibhéal cúraim a léirítear do leanbh teagmhasach ar a (h)iompar agus a g(h)níomhaíochtaí; (iii) gan tuismitheoir/cúramóir an linbh a bheith ar fáil go mothúchánach; (iv) neamhfhreagrúlacht, ionchais neamh-chomhsheasmhacha nó mhíchuí as an leanbh; (v) freagracht a bhrú ar an leanbh ag aois ró-óg; (iv) ionchais neamhréadúla nó mhíchuí as cumas an linbh rud éigin a thuiscint nó é féin a iompar agus smacht a choinneáil air féin ar bhealach éigin; (vii) easpa cosanta nó róchosaint ar an leanbh; (viii) gan spéis a léiriú i bhforbairt chognaíoch agus mhothúchánach a linbh, nó gan deiseanna atá oiriúnach d'aois an linbh a chur ar fáil chuige sin; (ix) úsáid beart smachta atá míréasúnta nó róghéar; (x) foréigean baile a bheith le feiceáil ag an leanbh. <i>Níl na samplaí seo uileghabhálach.</i></p> <p><i>(Children First National Guidelines for the Protection and Welfare of Children, 1999)</i></p>
<p>Mí-úsáid ghnéasach is ea leanbh a fhórsáil nó a mhealladh chun páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí gnéasacha, is cuma más eol nó murarb eol don leanbh cad é atá ag tarlú. D'fhéadfaí gurb é a bheadh i gceist sna gníomhaíochtaí ná teagmháil fhisiciúil, lena n-áirítear gnímh threáiteacha nó neamhthreáiteacha. D'fhéadfaí go mbeadh gníomhaíochtaí neamhtheagmhála i gceist, amhail páistí a bheith páirteach i mbreathnú ar ábhar pornagrafaíoch, nó páirteach ina tháirgeadh, nó bheith ag breathnú ar ghníomhaíochtaí gnéasacha, nó páistí a spreagadh chun iad féin a iompar ar bhealaí gnéasacha atá</p>	<p>Tarlaíonn mí-úsáid ghnéasach nuair a úsáideann duine leanbh i gcomhair sásamh gnéasach nó spreagadh gnéasach dó nó di féin nó do dhaoine eile. Ar shamplaí den mhí-úsáid ghnéasach tá:</p> <p>(i) tadhall, giolamas nó ainteagmháil d'aon turas; (ii) comhráite nó ráitis mhíchuí nó caint gháirsiúil; (iii) nochtadh na mball gnéasach nó aon ghníomh gnéasach déanta d'aon turas i láthair linbh/duine óig; (iv) leanbh a bheith faoi lé pornagrafaíochta nó ábhair gháirsiúil nó mhí-chuí eile; (v) ionsaí gnéasach;</p>

<p>míchuí.</p> <p><i>(Co operating to safeguard Children, DHSSPS, Bealtaine 2003)</i></p>	<p>(vi) dúshaothrú linbh nó duine fásta leochailigh, lena n-áirítear aon iompraíocht, gotha nó caint arbh fhéidir an chiall a bhaint as go bhfuil sé meabhlach nó táireach i dtaca le gnéas do leanbh/duine óg;</p> <p>(v) gníomhaíocht ghnéasach chomhthoiliúil idir ball foirne agus leanbh faoi bhun 17 mbliana d'aois;</p> <p>(v) gníomhaíocht ghnéasach chomhthoiliúil idir ball foirne agus duine fásta leochaileach;</p> <p><i>Níl na samplaí seo uileghabhálach.</i></p> <p><i>(Children First National Guidelines for the Protection and Welfare of Children, 1999)</i></p>
<p>Is é is Faillí ann ná gan, ar bhonn seasmhach, riar ar riachtanais fhisiciúla agus/nó shíceolaíocha linbh, ar dócha go mbeadh dochar suntasach de thoradh air. D'fheadfaí go mbainfeadh sé le gan dóthain bia, dídine agus cosanta ó dhochar fisiciúil nó contúirt a chur ar fáil, agus gan cúram dóthanach leighis a chinntiú i gcás gortú agus easpa spreagtha agus maoirseachta.</p> <p><i>(Co operating to safeguard Children, DHSSPS, Bealtaine 2003)</i></p>	<p>Is féidir faillí a shainmhíniú mar <i>easnamh</i>, ina bhfulaingíonn leanbh dochar nó lagú suntasach de bhrí go gceiltear air nó uirthi bia, éadaigh, teas, sláinteachas, spreagadh intleachtúil, maoirseacht agus sábháilteacht, ceangal le daoine fásta agus gean uathu, agus cúram leighis.</p> <p>Is féidir <i>dochar</i> a shainmhíniú mar dhrochíde nó lagú shláinte nó fhorbairt an linbh. Dearbhaítear má tá sé <i>suntasach</i> trína s(h)láinte agus forbairt a chur i gcomparáid lena bhféadfaí a bheith ag súil leis go réasúnta ó leanbh dá c(h)omhaois.</p> <p>Tagann faillí chun solais de ghnáth ar bhealaí éagsúla <i>thar thréimhse ama</i> seachas ag aon pointe ar leith. Mar shampla, má fhulaingíonn leanbh sraith de mhionghortuithe níltear ag comhlíonadh a riachtanas i leith maoirseachta agus sábháilteachta. Mura bhfuil leanbh ag cur suas meáchain ar feadh tréimhse leanúnach, nó má tá a airde go suntasach faoin meán, d'fhéadfadh sé go bhfuiltear ag coinneáil cothú dóthanach uaidh nó uaithi. Má chailleann leanbh scoil ar bhonn seasmhach d'fhéadfadh sé go</p>

	<p>bhfuiltear ag coinneáil spreagadh intleachtúil uaidh. Sroichtear <i>tairseach an dochair shuntasaigh</i> nuair atáthar ag déanamh faillí i riachtanais an linbh go dtí an pointe go n-imrítear drochthionchar suntasach ar a leas agus/nó a f(h)orbairt <i>Níl na samplaí seo uileghabhálach.</i></p> <p><i>(Children First National Guidelines for the Protection and Welfare of Children, 1999)</i></p>
--	--

6. TÁSCAIRÍ AR MHÍ-ÚSÁID

Seo a leanas roinnt táscairí ar mhí-úsáid, ach ní liostaí uileghabhálacha iad seo.

TÁSCAIRÍ FISICIÚLA	TÁSCAIRÍ IOMPRAÍOCHTA
<ul style="list-style-type: none"> • Ballbhrúnna gan mhíniú ar fhíochán bog • Athghortuithe • Súile dubha • Gortuithe don bhéal • Éadaí stróicthe nó fordhearga • Dónna nó scalladh • Greimeanna • Cnámha briste • Lorga uirlisí • Scéalta/leithscéalta neamhréireacha maidir le gortuithe 	<ul style="list-style-type: none"> • Athruithe gan mhíniú in iompar – bheith cúlanta nó ionsaitheach • Deacracht cairdeas a dhéanamh • Gan iontaobh i ndaoine fásta • Titim thobann i ndul chun cinn • Athruithe sa phatrún tinrimh • Feasacht ghnéasach, iompar gnéasach nó caint ghnéasach atá míchuí • Drogall éadaí a bhaint

7. AG FREAGAIRT NOCHTAITHE EOLAIS FAOI MHÍ-ÚSÁID

<ul style="list-style-type: none"> • Cuir a ndúradh ar taifead chomh luath agus is féidir • Fan mothálach agus socair • Athdheimhnigh don leanbh/duine óg;<ul style="list-style-type: none"> - go bhfuil siad sábháilte; - go raibh an ceart acu insint; - nach bhfuil an locht orthu; - go bhfuiltear ag glacadh leo go dáiríre. • Lig don leanbh labhairt – ná cuir agallamh • Éist & cluin, tabhair am don duine chun a bhfuil uaidh a rá • Deimhnigh gur eispéaras dearfach atá ann • Mínigh go gcaithfidh tú a insint, ach go gcoinneoidh tú rúndacht • Inis don leanbh/duine óg cad a tharlóidh ina dhiaidh sin • Cuir fios ar na daoine cúí láithreach • Fan socair • Athdheimhnigh dó go bhfuil an rud ceart déanta aige é a insint agus go bpléifear leis go cúí	<ul style="list-style-type: none"> • Ceist a chur, seachas ar mhaithe le soiléiriú • Gealltanais a dhéanamh nach féidir leat a chomhlíonadh • Deifriú chun gníomhaíochtaí a d'fhéadfadh bheith míchuí • Breithiúnas a thabhairt ar an mí-úsáideoir líomhnaithe • An fhreagracht iomlán a ghlacadh: ba chóir duit comhairle a lorg ón oifigeach ainmnithe ionas gur féidir leat tosú ag cosaint an linbh agus tacaíocht a fháil duit féin
---	---

8. TREOIRLÍNTE AR LÍOMHAINTÍ/THARLÚINTÍ A THUAIRISCIÚ

- Déan taifead de gach tarlúint a thuairiscítear nó a bhreathnaítear ar Fhoirm um Tharlúintí.
- Cuir in iúl don Oifigeach Ainmnithe a luaithe agus is féidir.
- Má bhaineann an líomhain/bhuairt leis an Oifigeach Ainmnithe, gabh díreach chuig an Leas-Oifigeach Ainmnithe.
- Cóip amháin chuig an Oifigeach Ainmnithe/Leas-Oifig Ainmnithe laistigh de 24 uair an chloig.
- Deimhnigh rúndacht – “bonn riachtanais” amháin. Cuirfidh an tOifigeach Ainmnithe in iúl do na tuismitheoirí, ach amháin dá gcuirfeadh sin an leanbh/duine óg i mbaol níos mó.
- Beidh an tOifigeach Ainmnithe freagrach as aon tuairisc a choimeád i dtimpeallacht shábháilte agus shlán.

9. OIFIGEACH AINMNITHE

Tá an tOifigeach Ainmnithe um chumhdach leanaí freagrach as bheith ina fhoinsé eolais ar chúrsaí a bhaineann le cumhdach leanaí, as gníomhaíocht a chomhordú laistigh den eagraíocht agus as teagmháil le húdaráis reachtúla maidir le cásanna amhrasta nó cásanna iarbhír den mhí-úsáid leanaí.

Ba chóir don Oifigeach Ainmnithe a chinntiú go bhfuil sé/sí eolach ar chúrsaí a bhaineann le cosaint/cumhdach leanaí agus tabhairt faoi aon oiliúint, a mheastar bheith riachtanach, chun fanacht ar an eolas faoi fhorbairtí nua.

Is é an tOifigeach Ainmnithe laistigh de **Futa Fata**:

AINM Tadhg Mac Dhonnagáin

Guthán/Fón Póca: 087-9037779

Is é an Leas-Oifigeach Ainmnithe laistigh de **Futa Fata**:

AINM Breda Ní Chonghaile

Guthán/Fón Póca: 087-7774507

Cuirfear an tOifigeach Ainmnithe in aithne don fhoireann, do leanaí & daoine óga agus do thuismitheoirí/chaomhnóirí, mar an duine lena dtógfar buartha. Má bhaineann an bhairt leis an Oifigeach Ainmnithe gabh díreach chuig an Leas-Oifigeach Ainmnithe le do thoil.

10. NÓSANNA IMEACHTA SÁBHÁILTE I LEITH EARCÚ FOIRNE

Tá bunús na ndaoine atá ag iarraidh a bheith ag obair mar fhostaithe nó mar shaorálaithe le leanaí laistigh de **Futa Fata** spreagtha go maith agus ina n-éagmais ní bheimis in ann feidhmiú.

Ar an drochuair déanfaidh daoine áirithe iarracht úsáid a bhaint as eagraíochtaí cosúil linne le rochtain a fháil ar leanaí & daoine óga ar chúiseanna míchuí. Mar sin de tá sé bunriachtanach nósanna imeachta um earcú agus roghnú a bheith againn atá éifeachtach chun cuidiú linn iad siúd nach bhfuil oiriúnach a scagadh amach agus a chosc ó bheith ionadaíoch ar ár n-eagraíocht.

- Ba chóir baill foirne a roghnú, a oiliúint agus a mhaoirsiú go cúramach. Ní mór do choiste na heagraíochta dul i mbannaí ar acmhainneacht bhaill úra na foirne agus ní mór a rannpháirtíocht a bheith daingnithe ag faomhadh d'aon ghuth an choiste.
- Ní mór do gach ball foirne atá ag obair le leanaí nó le daoine óga foirm iarratais na heagraíochta féin, ar a bhfuil rannán féindearbhúcháin, a chomhlánú.
- I dTuaisceart Éireann ní mór do dhaoine Foirm Iarratais ar Theastas um Nochtadh Faisnéise de chuid Access NI a chomhlánú agus a shíniú, rud a thugann cead chun a chur ar chumas **Futa Fata** promhadh de chuid Access NI a riar (NÍ MÓR cruthúnas céannachta a sholáthar).
- Réamhriachtanas i gcomhair faofa le bheith ag obair le leanaí & daoine óga is ea cionta caite nó cásanna ar feitheamh a dhearbhu agus comhaontú promhadh Access NI a bheith curtha i gcrích .
- Ní mór do GACH ball foirne aontú cloí le cód cleachtais na heagraíochta um chumhdach leanaí agus éilítear ar chách an cód cleachtais a shíniú (Aguisín 3).
- Ba chóir aon bhuairt nó agóid i leith a oiriúnaí agus atá ball foirne a chur faoi bhráid an Oifigigh Ainmnithe. Tógfar na nithe seo leis an gcoiste bainistíochta agus tabharfar faoi ghníomhaíocht chuí, lena n-áirítear freagra foirmiúil i scríbhinn chuig an duine atá i gceist más gá. Ní phléifidh an eagraíocht seo le buartha faoi bhaill foirne go leithliseach.

11. OILIÚINT FOIRNE

Deimhneoidh an eagraíocht seo:

- go mbainfidh bunoidreachas agus bunoilúint i gcumhdach leanaí le gach ball foirne atá ag obair le leanaí & daoine óga. Tá **Futa Fata** tiomanta do nuashonrú agus athbhreithniú leanúnach ár gcód cleachtais reatha um chumhdach leanaí. Ba chóir go mbeadh a leanas san áireamh in oiliúint ar chumhdach leanaí:
  - bunfheasacht ar shaincheistanna a bhaineann le cumhdach leanaí
  - cód cleachtais na heagraíochta um chumhdach leanaí.

Roghnófar oiliúint go cúramach le cinntiú go bhfuil sí dóthanach. Bunmhéid de 3 uair an chloig atá riachtanach le buneolas a ardú agus lorgóimid an oiliúint sin ó sholáthraí ar leith oiliúna a bhfuil taithí agus eolas aige ar dheachleachtas;

- freastalóidh gach ball úr foirne ar oiliúint feasa ar chumhdach leanaí laistigh de shé mhí ó thosaíonn siad ina bpost;
- ba chóir go bhfaigheadh gach ball foirne ionduchtú agus oiliúint atá cuí i dtaca lena ról. Ba chóir oiliúint do bhaill foirne úra bheith nuashonraithe agus athbhreithnithe go rialta i gcomhréir le athruithe sa reachtaíocht.

12. CÓID IOMPAIR

De thoradh cód cleachtais bíonn a fhios ag leanaí & daoine óga, agus ag a dtuismitheoirí/gcaomhnóirí inár n-eagraíocht cén iompraíocht lena bhfuiltear ag súil agus cad é nach bhfuil inghlactha. Beidh a fhios ag cách atá rannpháirteach, chomh maith, cad iad na beartais smachta a chuirfear i bhfeidhm as gan cloí leis an gcód.

Beidh cód cleachtais scríofa ar taispeáint go feiceálach nó curtha in iúl do gach duine a bhfuil baint acu lenár n-eagraíocht. Cuirfear i bhfeidhm é go seasta. Tá cód cleachtais ag an eagraíocht i gcomhair iompraíocht na foirne (Aguisín 3), do leanaí & daoine óga (Aguisín 4) agus do thuismitheoirí/chaomhnóirí (Aguisín 5).

13. TREOIRLÍNTE SLÁINTE AGUS SÁBHÁILTEACHTA

Tá **Futa Fata** tiomanta do shábháilteacht gach linbh & duine óig a chinntiú trí mheasúnú riosca a chomhlánú i gcomhair gach gníomhaíochta agus dianiarracht a dhéanamh cóireáil gharchabhrach a chur ar fáil i gcomhair gortaithe, timpistí agus cásanna drochshláinte le linn gníomhaíochtaí.

Má tharlaíonn timpiste comhlíonfar an nós imeachta seo a leanas:

- comhlánaigh dhá chóip d’Fhoirm Thuairisce ar Thimpiste (Aguisín 14) i gcomhair **GACH** timpiste;
- déan teagmháil le tuismitheoirí/caomhnóirí;
- cuir cóip amháin den fhoirm i leabhar/bhfillteán na dtarlúintí;
- cuir cóip amháin ar aghaidh chuig an Oifigeach Ainmnithe i gcomhair coimeád taifead/gníomhaíochta atá de dhíth;
- déan teagmháil le seirbhísí éigeandála/dochtúir ginearálta más gá;
- déan taifead mionsonraithe de gach timpiste, finnéithe, etc;
- faomh aon ghníomhaíocht atá de dhíth ó oifigeach sinsearach bainistíochta.

14. TACAÍOCHT AGUS MAOIRSEACHT

Aithníonn **Futa Fata** gur dea-chleachtas é córas tacaíochta agus maoirseachta foirne a chur ar bun. Cuirfidh seo ar chumas na foirne bheith níos éifeachtaí trí riachtanais oiliúna a aithint agus trí dhéileáil le deacrachtaí go pras.

Tairgfear don fhoireann deiseanna rialta athbhreithniú a dhéanamh ar a n-eispéarais san eagraíocht agus chun aon oiliúint nó tacaíocht bhreise atá de dhíth orthu a aithint.

15. CUR I BHFEIDHM AGUS INFHAIGHTEACHT EOLAIS

Tá sé tábhachtach go mbeadh sruth éasca eolais idir an fhoireann, leanaí & daoine óga, agus tuismitheoirí/caomhnóirí i dtaca le cur chun cinn na heagraíochta agus an méid is féidir linne a bhaint amach i dtaca le leanaí & daoine óga. Seasfaidh an eagraíocht seo air go gcomhlánaítear foirm toilithe do thuismitheoirí/chaomhnóirí i gcomhair gach linbh/duine óig (féach Aguisín 13).

Ba chóir do thuismitheoirí/chaomhnóirí bheith ar an eolas faoina ndéanaimid agus conas a dhéanaimid é, agus beidh ball foirne i gcónaí ar fáil le linn gníomhaíochtaí i gcomhair comhairliúcháin nó comhairle.

Nuair is cuí, eiseofar litreacha (nó déanfar teagmháil fóin) maidir le tuilleadh eolais nó sonraí ar leith maidir le gníomhaíocht, etc.

Beidh athbhreithniú rialta ar na polasaithe eagraíochtúla trí chruinnithe leis an bhfoireann agus aischothú ó leanaí & daoine óga agus tuismitheoirí/caomhnóirí.

16. TEAGMHÁLACHA ÚSÁIDEACHA

FSS (PÉ)

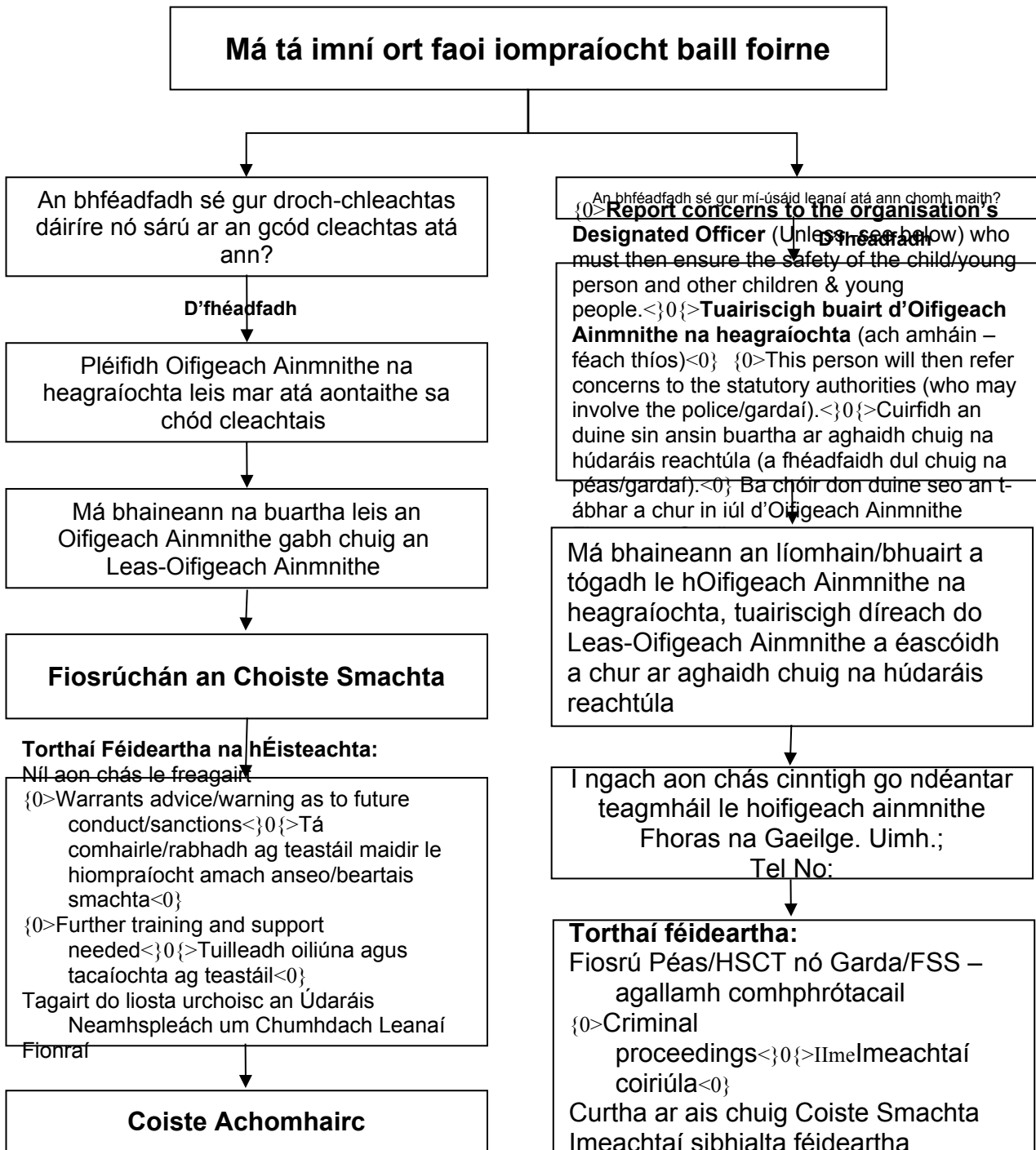
Cabhairlíne ISPCC (PÉ)   01 6767 960

An Garda Síochána

Childline (PÉ)   Saorghlao 1800 66 66 66

AGUISÍN 1

SREABHCHAIRT MAIDIR LE BUARtha INMHEÁNACHA

Mura bhfuil a fhios agat cé chuige ar cheart duit dul i gcomhair comhairle, nó má tá imní ort faoi do bhuartha a roinnt leis an Oifigeach Ainmnithe/Leas-Oifigeach Ainmnithe, ba chóir duit teagmháil dhíreach a dhéanamh leis na húdaráis reachtúla (nó leis an NSPCC ar 0808 800 5000 nó leis an ISPCC ar 01 6767 960). Ag aon pointe sa cholún ar chlé is féidir an cheist a atreoradh go seachtrach, bíodh sin go foirmiúil nó go neamhfoirmiúil, i gcomhair

comhairle. Agus an toradh seachtrach (colún ar dheis) á leanúint is féidir an cheist a chur siar go dtí Coiste Smachta na heagraíochta.

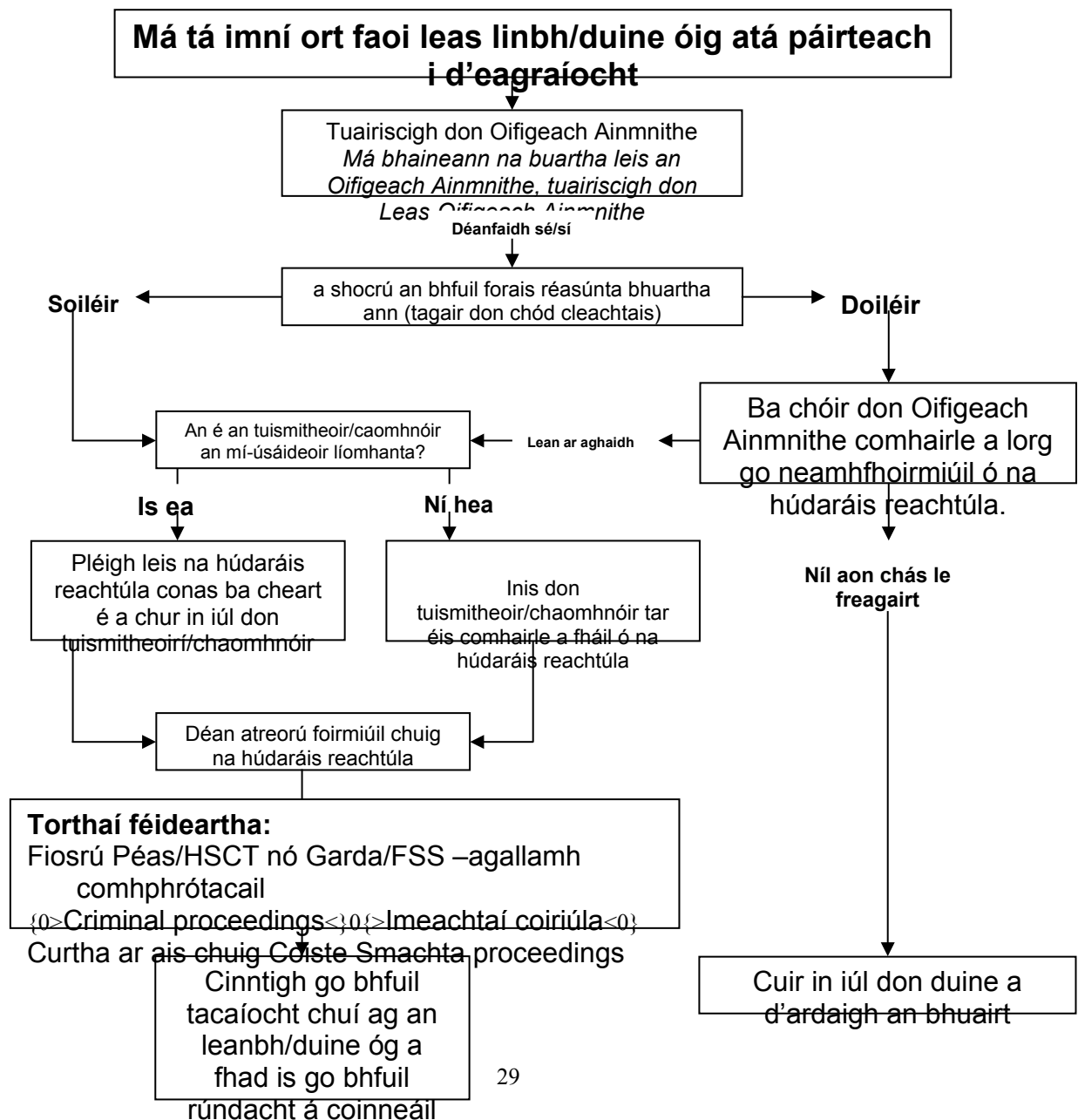
AG PLÉ LE BUARtha FAOI CHOMHGhLEACAÍ

Tá formhór mór na ndaoine atá ag obair le leanaí & daoine óga deaspreagtha agus ní dhéanfaid siad dochar riamh do leanbh. Ar an drochuair déanann beagán acu é agus tá sé bunriachtanach go gcothóidh **Futa Fata** cultúr a éilíonn ar an fhoireann a bheith toilteanach agus compordach a mbuartha a chur in iúl, go háirithe na buartha a bhaineann le duine lena n-oibríonn siad nó ar a bhfuil aithne acu. Arís, ba chóir an cód cleachtais um chumhdach leanaí a leanúint.

Le linn an fhiosrúcháin ba chóir tacaíocht a thabhairt don té a chuireann buartha in iúl agus don mhí-úsáideoir amhrasta araon. Nuair atá an fiosrúchán críochnaithe ní mór don eagraíocht a shocrú cén ghníomhaíocht, más gá, atá ag teastáil chun nach mbeadh a leithéid chéanna dálaí ann arís.

AGUISÍN 2

SREABHCHAIRT MAIDIR LE BUARtha SEACHTRACHA

AGUISÍN 3

CÓD IOMPAIR DON FHOIREANN

Tá deis iontach ag baill foirne atá ag obair le leanaí & daoine óga bheith ina n-eiseamláir dhearfach agus cuidiú le féinmhuinín duine a thógáil. Seo a leanas cód cleachtais d'fhoireann **Futa Fata**.

Táthar ag dréim ón bhfoireann:

- sábháilteacht gach linbh & duine óig a chinntiú trí mhaoirseacht chúramach, réamhphleanáil chuí gníomhaíochtaí, agus modhanna sábháilte a úsáid i gcónaí;
- leanaí & daoine óga a spreagadh agus a threorú chun freagracht a ghlacadh as a n-iompraíocht féin;
- Plé le gach leanbh & duine óg go cothrom agus a chinntiú go mothaíonn siad go meastar luach a bheith leo agus nach bhfuiltear ag fabhrú aon duine;
- gach leanbh & duine óg a spreagadh gan idirdhealú a dhéanamh ar bhonn creidimh, cine, inscne, aicme sóisialta nó easpa cumais;
- gan súgradh garbh nó contúirteach nó bulaíocht a cheadú agus drochtheanga nó iompraíocht mhíchuí a dhímholadh;
- léirthuisicint a léiriú d'iarrachtaí gach linbh & duine óig;
- a bheith dearfach, sochaideartha, agus moladh a thairiscint chun cuspóirí na heagraíochta a chur chun cinn i gcónaí;
- gan ligean d'aon líomhain mí-úsáide dul gan a dhúshlán a thabhairt nó gan a thaifeadadh más cuí. Tarluithe agus timpistí le bheith taifeadta i leabhar tarlúintí/timpistí na heagraíochta. Cuirfear in iúl do thuismitheoirí/chaomhnóirí;
- timpistí nó tarlúintí de mhí-úsáid nó droch-chleachtas líomhnaithe a thuairisciú don Oifigeach Ainmnithe;
- mion-gharchabhair a thabhairt i láthair daoine eile agus, nuair is gá, tarlúintí níos dáiríre a atreorú go dtí garchabhróir na heagraíochta;
- rochtain a bheith acu ar fón chun teagmháil a dhéanamh láithreach le seirbhísí éigeandála más gá;
- gan mí-úsáid fhisiciúil, mhothúchánach nó ghnéasach a dhéanamh ar leanaí & daoine óga;
- rúndacht faoi eolas íogair a choinneáil;
- meas a thabhairt ar agus éisteacht le barúlacha leanaí & daoine óga;
- am a ghlacadh le treoracha faoi gníomhaíochtaí a mhíniú le cinntiú go dtuigtear i gceart iad;

- caidreamh cuí oibre a fhorbairt le leanaí & le daoine óga bunaithe ar chomh-mhuinín agus ar chomh-mheas;
- a bheith ina n-eiseamláir, ag léiriú go seasmhach ardchaighdeán iompraíochta agus dealraimh (smacht/tiomantas/coinneáil ama), cuimhnigh go bhfoghlaímíonn leanaí & daoine óga ó eiseamláir;
- staonadh ó chaitheamh tobac agus alcóil le linn gníomhaíochtaí eagraíochta;
- cáilíochtaí bailí cuí agus clúdach árachais a bheith acu;
- gan sárúithe rialacha, súgradh garbh nó úsáid substaintí coiscthe a ligean le haon duine riamh;
- iad féin a chosaint ó líomhaintí bréagacha trí:
  - gan barraíocht ama a chaitheamh leo féin le leanaí & daoine óga ar shiúl ó dhaoine eile;
  - gan leanaí & daoine óga a thabhairt abhaile leo;
  - gan garchabhair a thabhairt a mbeidh baint éadaí linbh/duine óig riachtanach chuici mura bhfuil daoine eile i láthair.

Tá an ceart ag baill foirne:

- oiliúint leanúnach agus eolas a bheith ar fáil dóibh ar gach gné de cheannasaíocht/bhainistíocht gníomhaíochtaí do leanaí & daoine óga, go háirithe ar chumhdach leanaí;
- tacaíocht maidir le tuairisciú mí-úsáid líomhnaithe;
- bheith in ann teacht ar sheirbhísí gairmiúla tacaíochta;
- déileáil chóir agus chothrom ón eagraíocht;
- a bheith cosanta ó mhí-úsáid ó leanaí & daoine óga, baill eile den fhoireann agus ó thuismitheoirí/chaomhnóirí;
- gan a bheith fágtha gan chosaint agus iad ag obair le leanaí & daoine óga.

Déileálfar láithreach bonn le haon oilghníomh agus mí-iompraíocht ghinearálta agus tuairisceofar é don Oifigeach Ainmnithe. D'fhéadfadh dífhostú nó díbirt ón eagraíocht a bheith ina thoradh ar shárú leanúnach an chóid iompair.

Féadann baill foirne achomharc a dhéanamh in éadan dífhostú nó díbirt, le socrú deireanach le déanamh ag coiste na heagraíochta nó é a chur ar aghaidh chuig an mbord rialaithe.

GNÍOMH ÉIGEANDÁLA/GARCHABHAIR

Ba chóir go mbeadh gach ball foirne ullmhaithe le plean gníomhaíochta i gcás éigeandála agus eolach ar ár nósanna imeachta garchabhrach. Beidh a leanas san áireamh:

- rochtain ar threalamh garchabhrach
- teagmháil fóin más mionaoiseach é an rannpháirtí;
- teagmháil fóin chuig na Seirbhísí Éigeandála.

Síniú ball foirne

TADHG MAC DHONNAGÁIN
Ainm ball foirne i gceannlitreacha

Dáta 10ú Eanáir 2019

AGUISÍN 4

CÓD IOMPAIR DO LEANAÍ & DAOINE ÓGA

Tá **Futa Fata** tiomanta go hiomlán do chumhdach leanaí & daoine óga agus do chothú a leasa. Creideann an eagraíocht go bhfuil sé tábhachtach gur chóir go léireodh an fhoireann, leanaí & daoine óga, agus tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil baint acu leis an eagraíocht meas agus tuiscint i gcónaí do shábháilteacht agus leas daoine eile. Mar sin de, spreagtar leanaí & daoine óga a bheith oscailte i gcónaí agus aon bhuaireamh nó gearán a bheadh acu faoi aon ghné den eagraíocht a roinnt leis an Oifigeach Ainmnithe.

Do leanaí & daoine óga atá an eagraíocht seo agus is cóir dó eispéaras dearfach a chur ar fáil mar ar féidir leo rudaí nua a fhoghlaim i dtimpeallacht shábháilte agus dearfach.

Mar leanbh/dhuine óg de chuid **Futa Fata** táthar ag súil leis go gcloífidh tú leis an gcód iompair.

Táthar ag dréim leis ó leanaí & daoine óga:

- a bheith dílis agus an dara seans a thabhairt dá gcairde;
- a bheith cairdiúil agus fáilte ar leith a fhearadh ar leanaí & ar dhaoine óga nua;
- a bheith tacúil agus tiomanta do leanaí & daoine óga eile, sólás a thairiscint nuair is gá;
- gan páirt a ghlacadh i bpiarbhrú míchuí agus gan daoine eile a bhrú chun rud a dhéanamh nach bhfuil ag teastáil uathu a dhéanamh;
- aire a thabhairt do threalamh de chuid na heagraíochta;
- ní mór do gach leanbh & duine óg meas a bheith acu ar chearta, dhínit agus fhiúntas gach rannpháirtí gan bheann ar aois, inscne, cumas, cine, cúlra cultúrtha nó creideamh nó féiniúlacht ghnéasach;
- staonadh ó dhrochtheanga nó tagairtí ciníocha/seicteacha a úsáid. Áirítear leis seo bulaíocht le teicneolaíochtaí úra, amhail seomraí comhrá, láithreáin líonraithe shóisialta nó téacsáil;
- staonadh ó bhulaíocht nó shúgradh garbh agus contúirteach;

- ba chóir do leanaí & daoine óga cloí le hamanna a aontaítear i gcomhair ócáidí agus a chur in iúl don duine cuí má tá siad ag dul a bheith mall;
- ní mór do bhaill éadaí cuí a chaitheamh más riachtanach i gcomhair ócáidí áirithe;
- ní mór do bhaill aon táillí i gcomhair ócáidí a íoc go pras más gá;
- ní ceadmhach do leanaí & daoine óga tobac a chaitheamh ar áitribh na heagraíochta nó le linn dóibh a bheith ag déanamh ionadaíochta ar son na heagraíochta;
- ní ceadmhach do leanaí & daoine óga alcól de chineál ar bith a chaitheamh ar áitribh na heagraíochta nó le linn dóibh a bheith ag déanamh ionadaíochta ar son na heagraíochta;
- meas a léiriú ar leanaí & daoine óga eile;
- iad féin a choinneáil sábháilte;
- iompraíocht mhí-chuí nó dálaí atá rioscach do leanaí & daoine óga a thuairisciú;
- dúshlán a thabhairt ar bhulaíocht ar do phiaraí nó í a thuairisciú;
- gan a bheith foréigneach nó ionsaitheach.

Féach chuige gur áit THAITNEAMHACH í d'eagraíocht.

Tá sé de cheart ag leanaí & daoine óga:

- a bheith sábháilte agus sona agus iad ag dul don ghníomhaíocht is rogha leo;
- go n-éistfí leo;
- go dtabharfaí meas dóibh agus bo bpléifí go cothrom leo;
- príobháideachas a bheith acu;
- taitneamh a bhaint as do ghníomhaíocht i dtimpeallacht chosantach;
- a bheith curtha ar aghaidh i gcomhair cabhair ghairmiúil más gá;
- a bheith cosanta ó mhí-úsáid ó leanaí & daoine óga eile nó ó fhoinsí seachtracha;
- a bheith páirteach ar bhonn cothrom, mar a oireann dá gcumas;
- go gcreidfí iad;
- cabhair a iarraidh.

Déileálfaidh an fhoireann le haon oilghníomh nó mí-iompraíocht ghinearálta agus tuairisceofar é don Oifigeach Ainmnithe. Is é a bheidh de thoradh ar

mhí-iompraíocht sheasmhach ná díbirt láithreach. Coinneofar tuismitheoirí/caomhnóirí ar an eolas ag gach céim.

Is féidir le tuismitheoirí/caomhnóirí achomharc a dhéanamh in éadan díbirtí le socrú deireanach le déanamh ag coiste na heagraíochta ag brath ar na nósanna imeachta smachta laistigh den eagraíocht.

Síniú (Leanbh/Duine Óg)

Ainm i gceannlitreacha (Leanbh/Duine Óg)

Is cóir an fhoirm seo a bheith sínithe ag do thuismitheoir/chaomhnóir le freagracht tuismitheora (féach lastall):

Síniú Tuismitheora/Caomhnóra

Ainm Tuismitheora/Caomhnóra i gceannlitreacha

Dáta _____

I dTuaisceart Éireann sainmhíneann an *Children (NI) Order 1995 Article 6* toil tuismitheora. Bíonn freagracht tuismitheora ag an máthair nádúrtha i gcónaí. Faigheann an t-athair nádúrtha freagracht tuismitheora má tá sé pósta ar an máthair ag am na breithe nó má phósann sé í ina dhiaidh sin, nó trí chomhaontú a bhfuil dlíodóir mar fhinné air, nó *Parental Responsibility Order* nó, tar éis 15 Aibreán 2002, má chomhchláraíonn siad breith an linbh.

I bPoblacht na hÉireann clúdaíonn an tAcht um Chaomhnóireacht Naíon, 1964 cearta tuismitheoirí chun caomhnóireachta:

- (1) Beidh athair agus máthair naín ina gcaomhnóirí i gcomhpháirt ar an naíon.
- (2) Ar athair naín d'fháil bháis beidh an mháthair, má mhaireann sí, ina caomhnóir ar an naíon, ina haonar nó i gcomhpháirt le haon chaomhnóir a cheap an t-athair nó an chúirt.
- (3) Ar mháthair naín d'fháil bháis, beidh an t-athair, má mhaireann sé, ina chaomhnóir ar an naíon ina aonar nó i gcomhpháirt le haon chaomhnóir a cheap an mháthair nó an chúirt.
- (4) I gcás naín neamhdhlísteanaigh is í máthair an naín a bheidh ina caomhnóir ar an naíon.

AGUISÍN 5

CÓD IOMPAIR DO THUISMITHEOIRÍ/CHAOMHNÓIRÍ

Tá **Futa Fata** tiomanta go hiomlán do chumhdach leanaí & daoine óga go léir agus do chothú a leasa.

Creidimid go bhfuil sé tábhachtach go léireodh an fhoireann, leanaí & daoine óga, agus tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil baint acu leis an eagraíocht meas agus tuiscint i gcónaí do shábháilteacht agus leas daoine eile. Mar sin de, spreagtar leanaí & daoine óga a bheith oscailte i gcónaí agus aon bhuaireamh nó gearán a bheadh acu faoi aon ghné den eagraíocht a roinnt leis an Oifigeach Ainmnithe.

Is cóir eispéaras dearfach a bheith ag leanaí & daoine óga a fhreastalaíonn ar ghníomhaíochtaí a bhaineann leis an eagraíocht, mar ar féidir leo rudaí nua a fhoghlaim i dtimpeallacht shábháilte agus dearfach.

Mar thuismitheoir linbh/duine óig a fhreastalaíonn ar ghníomhaíochtaí le **Futa Fata** táthar ag súil leis go gcloífidh tú leis an gcód iompair seo a leanas.

Mar thuismitheoirí/chaomhnóirí táthar ag súil go ndéanfaidh tú a leanas:

- do leanbh/duine óg a atreisiú go dearfach agus spéis a léiriú san ghníomhaíocht is rogha leo;
- tacaíocht a thabhairt do rannpháirtíocht do linbh/duine óig agus cabhrú leo sult a bhaint as an ghníomhaíocht;
- gan do leanbh/duine óg a chur faoi bhrú gníomhaíochtaí a dhéanamh nach mian leo;
- an Fhoirm um Shláinte agus Shábháilteacht a bhaineann le rannpháirtíocht do linbh/duine óig san eagraíocht a chomhlánú agus a chur ar ais;
- an leanbh/duine óg a fhágáil ag gníomhaíochtaí agus a thógáil ó ghníomhaíochtaí go poncúil;

- a chinntiú go bhfuil do leanbh/dhuine óg feistithe mar is ceart agus go cuí i gcomhair na haimsire;
- aon bhuaireamh sláinte a bhaineann le do leanbh/dhuine óg a mhionsonrú ar an bhfoirm toilithe. Is cóir aon athrú i riocht sláinte an linbh/duine óig a thuairisciú don fhoireann roimh ghníomhaíochtaí;
- a chur in iúl don fhoireann roimh d'imeacht ó ghníomhaíocht go mbeidh do leanbh/dhuine óg le tógáil go luath ó ghníomhaíocht;
- do leanbh/dhuine óg a spreagadh chun cloí leis na rialacha agus a mhúineadh dóibh nach féidir leo ach a ndícheall a dhéanamh;
- dea-eiseamláir a thabhairt trí chothrom na Féinne a aithint agus ardchaighdeán ó chách a mholadh;
- tú féin a iompar go freagrach, gan náire a tharraingt ar do leanbh/dhuine óg;
- teanga cheart chuí a úsáid i gcónaí;
- do leanbh/dhuine óg a spreagadh agus a threorú chun freagracht a ghlacadh as a n-iompraíocht féin;
- buíochas agus tacaíocht a léiriú don fhoireann;
- a dheimhniú go bhfuil a leanbh/duine óg poncúil;
- a bheith réadúil agus tacúil;
- éadaí agus trealamh chearta de réir gníomhaíochtaí a chur ar fáil do do leanbh/dhuine óg;
- a chinntiú go gcomhlíontar riachtanais sláinteachais agus chothaithe do linbh/dhuine óig;
- aitheantas a thabhairt do thábhacht agus do ról fhoireann na heagraíochta a chuireann a gcuid ama ar fáil lena chinntiú go bhfuil do leanbh/dhuine óg rannpháirteach sna gníomhaíochtaí.

Mar thuismitheoirí/chaomhnóirí tá de cheart agat:

- a fhios a bheith agat go bhfuil do leanbh/dhuine óg sábháilte;
- a bheith curtha ar an eolas faoi fhadhbanna nó bhuartha a bhaineann le do leanbh/dhuine óg;
- a bheith curtha ar an eolas má ghortaítear do leanbh/dhuine óg;
- go n-iarrfaí do chead i gcomhair saincheistanna amhail turais, grianghrafadóireacht, na meáin etc.;
- cur le cinntí laistigh den eagraíocht;
- gearán a dhéanamh má bhíonn buartha agat;

Tabharfaidh an eagraíocht faoi aon oilghníomh agus sárú ar an gcód iompair seo láithreach. D'fhéadfadh sé gurb é an gníomh deiridh má leanann thuismitheoir/caomhnóir ag sárú an chóid iompair ná go n-iarrfaidh

an eagraíocht, ar an drochuair, ar an leanbh/duine óg an eagraíocht a fhágáil.

Síniú Tuismitheora/Caomhnóra

Ainm Tuismitheora/Caomhnóra i gceannlitreacha

Dáta _____

AGUISÍN 6.1

**IS É AN DOICIMÉAD SEO FOIRM CHAIGHDEÁNACH FUTA FATA I GCOMHAIR
BUARtha MAIDIR LE CUMHDACH LEANAÍ AGUS/NÓ LEAS A
THUAIRSCIÚ I DTUAISCEART ÉIREANN**

**FOIRM THUAIRISCE UM BHUARTHA AMHRASTA MAIDIR LE
CUMHDACH LEANAÍ**

Is cóir ceisteanna a fhreagairt go hiomlán.

Is cóir an tuairisc seo fanacht faoi rún agus a choinneáil in áit shlán AG AN OIFIGEACH AINMNITHE

Ainm an Duine atá ag déanamh na tuairisce:	
Ainm na hEagraíochta:	
Ainm an Linbh/Duine Óig:	
Aois:	
Ainm Tuismitheora/Caomhnóra:	
Seoladh Baile:	
Cód Poist:	
Uimhir Ghutháin:	
BUAIRT:	
Comhlánaigh an bosca thíos, le do thoil, más ea go bhfuil nochtadh eolais déanta ag an leanbh/duine óg.	
Cathain a tharla an nochtadh eolais/bhuairt? (Cuir dáta/am san áireamh)	
Cár tharla an nochtadh eolais/bhuairt?	

Cad iad na dálaí arbh é a dtoradh an nochtadh eolais/bhuairt?

An raibh daoine eile i láthair ag am an nochtá eolais/na buartha?

Bhí

Ní raibh

Má bhí, luaigh, le do thoil, ainmneacha/poist

Cad é nádúr an nochtá eolais/na buartha?

Tabhair focail an linbh/duine óig go cruinn beacht le do thoil

Déan cur síos ar aon chomharthaí de ghortú fisiciúil is léir ar an leanbh/duine óg

Déan cur síos ar aon chomharthaí/athruithe mothúchánacha nó iompraíochta a bhreathnaítear sa leanbh/duine óg

An bhfuil aon duine ainmnithe nó milleánaithe mar chuid de na líomhaintí (má tá, taifead sonraí le do thoil)?

Cén cúrsa gníomhaíochta amach anseo atá aontaithe/socraithe?

Síniú:	Dáta:
Atreoraithe chuig: -	
_____	_____
Ceannaire/Oifigeach Ainmnithe	Dáta:
<p>Tá treoir forbartha an an Eagraíocht i gcomhréir leis an <i>Data Protection Act</i> 1998: agus tá aontaithe acu gur cóir taifid d'atreoruithe chuig comhlachtaí reachtúla i dtaca le saincheist a bhaineann le cumhdach leanaí faoi leanbh/dhuine óg a choinneáil go cionn seacht mbliana. Ba chóir an t-eolas seo a bheith glasáilte ar shiúl i gcaibnéad slán agus smacht dhian a choinneáil ar na heochracha.</p>	

AGUISÍN 6.2

IS É AN DOICIMÉAD SEO FOIRM CHAIGHDEÁNACH **FUTA FATA** I GCOMHAIR BUARTHÁ MAIDIR LE CUMHDACH LEANAÍ AGUS/NÓ LEAS A THUAIRISCIÚ **I BPOBLAcht NA Héireann**

FOIRM CHAIGHDEÁNACH I GCOMHAIR BUARTHÁ MAIDIR LE CUMHDACH LEANAÍ AGUS/NÓ BUARTHÁ LEASA A THUAIRISCIÚ

I gcás Éigeandála nó lasmuigh d'uaireanta an Bhoird Sláinte, is cóir teagmháil a dhéanamh leis an nGarda Síochána

Chuir Ceannaire Foirne, Oibrí Sóisialta:

Sonraí an Linbh:

Ainm: _____

Fireann: Baineann:

Seoladh: _____

_____

Aois/Dáta Breithe: _____

Scoil: _____

1a. Ainm na Máthar: _____

Ainm an Athar: _____

Seoladh na Máthar murarb ionann agus seoladh an Linbh:

Uimhir Ghutháin: _____

Seoladh an Athar murarb ionann agus seoladh an Linbh:

Uimhir Ghutháin: _____

1.b Socruithe Cúraim agus caomhnóireachta i dtaca leis an leanbh, más eol:

1.c Comhdhéanamh an Teaghlaigh:

Ainm	Gaol leis an Leanbh	Dáta Breithe	Eolas Breise e.g. Scoil/Slí Bheatha

Tabhair do d'aire: Ní mór foirm ar leith a chomhlánú i leith gach linbh a bhfuiltear ag tuairisciú faoi.

2. Sonraí na buartha (na mbuartha), na líomhna (na líomhaintí) nó dátaí, amanna an tarlaithe (na dtarlúintí), cé a bhí i láthair, cur síos ar aon ghortaithe a breathnaíodh, dearcadh an tuismitheora, dearcadh an linbh (más eol):

3. Sonraí duine (daoine) a líomhnaítear é/í a bheith ina ábhar buartha maidir leis an leanbh:

Ainm: _____ Aois: _____

Fireann: _____ Baineann: _____

Seoladh: _____

Gaol leis an Leanbh
Slí bheatha _____

Ainm agus Seoladh pearsanra nó gníomhaireachtaí eile atá bainteach leis an leanbh seo:

Oibrithe Sóisialta: _____

Scoil: _____

Altra Sláinte Poiblí: _____

Gardaí: _____

Dochtúir Ginearálta _____

Naíonra/Naíolann/Cumann Óige: _____

Ospidéal: _____

Eile, Sonraigh e.g. Grúpaí óige, Cumainn Iarscoile:

5. An bhfuil na Tuismitheoirí/Caomhnóirí Dleathacha ar an eolas faoin atreorú seo chuig Roinn na hOibre Sóisialta?

Tá Níl

Má tá, cad é a ndearcadh?

_____

6. Ainm an Duine atá ag tuairisciú na mbuartha: (Féach, le do thoil, Nótaí Treoracha maidir le teorainneacha ar an rúndacht)

Ainm: _____

Slí bheatha: _____

Seoladh: _____

Uimhir Ghutháin: _____

Nádúr agus méid na teagmhála leis an Leanbh/Teaghlach:

7. Sonraí an Duine atá ag comhlánú na foirme:

Ainm: _____

Dáta: _____

Slí bheatha: _____

Síniú: _____

AGUISÍN 7

TREOIRLÍNTE MAIDIR LE HÚSÁID GRIANGHRAF AGUS ÍOMHÁNNA LEANAÍ & DAOINE ÓGA

Bhí buartha ann faoi na rioscaí do leanaí & daoine óga a spreagann úsáid grianghraf ar shuíomhanna Gréasáin agus i bhfoilseacháin eile. Is féidir grianghraif a bhfuil eolas pearsanta ina dteannta a úsáid chun leanaí & daoine óga a aithint – seo X a chónaíonn ag Y agus atá ina bhall de chumann Z agus a bhfuil dúil aige i ngrúpa áirithe ceoil. De bharr an eolais seo d'fhéadfadh leanbh/duine óg a bheith sorochtana ag duine a d'fhéadfadh a bheith ag iarraidh tosú ag “grúmaeireacht” an linbh/duine óig sin i gcomhair mí-úsáide. Féadfar ábhar an ghrianghraif a úsáid nó a leasú chomh maith i gcomhair úsáid mhíchuí. Tá fianaise ann go bhfuil an t-ábhar leasaithe seo ag déanamh a bhealaigh go dtí suíomhanna um phornografaíocht leanaí.

Tá sé socraithe ag **Futa Fata** nach mór dúinn polasaí a fhorbairt maidir le húsáid íomhánna leanaí/daoine óga ar ár suíomh Gréasáin agus i bhfoilseacháin eile. Tá machnamh déanta againn ar na cineálacha íomhánna atá oiriúnach agus a léiríonn go cuí ár gcuid oibre, gan leanaí & daoine óga a chur faoi níos mó riosca. Tá deimhnithe againn go dtacaíonn tuismitheoirí/caomhnóirí leis an bpolasaí seo. Agus measúnú á dhéanamh ar na rioscaí féideartha a bhaineann le húsáid íomhánna d'obair na heagraíochta, is é an toisc is tábhachtaí ná an fhéidearthacht go mbeidh úsáid mhíchuí d'íomhánna leanaí & daoine óga ann.

Trí fheasacht ar na rioscaí féideartha a mhéadú, agus céimeanna cuí a ghlacadh, is féidir an fhéidearthacht go dtarlódh mí-úsáid a laghdú.

Déanfaidh **Futa Fata**:

- meabhrú faoi shamhaileacha nó léaráidí a úsáid má táimid ag cur gníomhaíochta chun cinn;
- úsáid ainm agus sloinne daoine i ngrianghraif a sheachaint. Laghdaíonn seo an riosca go mbeidh aire mhíchuí gan iarraidh ó dhaoine laistigh agus lasmuigh den eagraíocht.

TREOIR

- Má ainmnítear an leanbh, seachain nach n-úsáidtear a ghrianghraf.
- Má úsáidtear grianghraf, seachain nach n-ainmnítear an leanbh.
- Iarr cead an linbh a íomhá a úsáid. Cinntíonn sé seo go bhfuil siad ar an eolas faoin mbealach a bhfuiltear a dul a úsáid na n-íomhánna chun **Futa Fata** a léiriú. Bealach amháin le seo a fháil is ea foirm toilithe linbh.
- Ná húsáid ach íomhánna de pháistí atá gléasta go cuí chun an riosca go dtarlódh úsáid mhíchuí a laghdú. Maidir leis an ábhar féin, tá sé

deacair a shonrú cad é go díreach atá oiriúnach nuair a chuirtear san áireamh éagsúlacht leathan gníomhaíochtaí. Ina dhiaidh sin, áfach, is léir go bhfuil gníomhaíochtaí áirithe ann, (i.e. snámh, cleas-ghleacaíocht agus imeachtaí faoin spéir), mar a bhfuil an riosca go mbeadh mí-úsáid fhéideartha ann i bhfad níos mó ná imeachtaí eile. Leis na himeachtaí seo is cóir ábhar an ghrianghraif a dhíriú ar an ngníomhaíocht seachas ar leanbh faoi leith agus ba chóir seatanna ar an aghaidh iomlán nó ar an gcorp iomlán a sheachaint. Mar shampla, bheadh seatanna de leanaí i linn snámha oiriúnach nó, más ar thaobh na linne atáthar, ón gcoim nó ó ngualainn suas.

- Cruthaigh próiseas aitheanta i gcomhair tuairisciú a dhéanamh ar úsáid íomhánna mí-oiriúnacha chun na rioscaí do leanaí a laghdú. Lean ár bpolasaí agus ár nósanna imeachta um chumhdach leanaí, ag cinntiú go gcoinnítear an tOifigeach Ainmnithe agus na húdaráis reachtúla ar an eolas.

AGUISÍN 8

TREOIRLÍNTE FRITHBHULAÍOCHTA ATÁ ÁBHARTHA DO LEANAÍ & DAOINE ÓGA

AN DUINE AONAIR

- Tabhair meas ar an riachtanas atá ag gach leanbh/duine óg le timpeallacht mar a bhfuil sábháilteacht, slándáil, moladh, aitheantas agus deis chun freagracht a ghlacadh ar fáil, agus tabhair meas ar a gceart chun na timpeallachta sin.
- Tabhair meas ar mhothúcháin agus ar dhearcadh gach duine.
- Aithin go bhfuil gach duine tábhachtach agus gur de bharr na ndifríochtaí atá eadrainn atá gach duine againn speisialta.
- Léirigh tuiscint do dhaoine eile trína dtréithe, a gcomaoin agus a ndul chun cinn féin a aithint.
- Cinntigh sábháilteacht trí rialacha agus cleachtais a bheith mínithe go cúramach agus léirithe ionas go bhfeicfidh cách iad.

BULAÍOCHT

- Ní ghlacfar le bulaíocht agus ní ligfear le haon duine í. Déileálfar le gach cineál bulaíochta. Féadtar a leanas a áireamh sa bhulaíocht:
  - brú fisiciúil, ciceáil, bualadh, liomóg, etc.;
  - baisteachán, tarcaisne, ráfláil, spochadh dianseasmhach agus ciapadh mothúcháinach trí mhagadh, náiriú agus buan-neamhaird ar dhaoine;
  - achasáin, graifítí, gothaí atá seicteach/chiníoch;
  - ráitis agus/nó moltaí gnéasacha;
  - teagmháil fhisiciúil gan iarraidh.
- Tá leanaí & daoine óga ó mhionlaigh eitneacha, leanaí faoi mhíchumas, daoine óga atá aerach nó lespiach, nó a bhfuil deacrachtaí foghlama acu, níos leochailí ag an bhfoirm seo mí-úsáide agus, go deimhin, d'fhéadfadh sé go mbéifí ag díriú orthu.
- Tá an fhreagracht ar gach duine a bheith ag obair le chéile leis an mbulaíocht a stopadh – foireann, leanaí & daoine óga agus tuismitheoirí/caomhnóirí.
- Cuirfear ar bun fóraim chuí laistigh den eagraíocht, lena n-áirítear leanaí & daoine óga, tuismitheoirí/caomhnóirí agus an fhoireann chun déileáil le bulaíocht, monatóireacht a dhéanamh uirthi agus í a stopadh.

- Tá tiomantas ag an eagraíocht an bhulaíocht a aithint go luath agus gníomhaíocht phras, chomhchoiteann, le déileáil léi.
- Is cóir polasaí agus cleachtas a bheith aontaithe trí chomhairliúchán leis an eagraíocht agus leis an bhfoireann.
- Is cóir tacaíocht a thabhairt do leanaí & daoine óga ról a ghlacadh i stop a chur leis an mbulaíocht.
- Is cóir polasaí agus cleachtas a athbhreithniú go rialta i bhfianaise riachtanas athraitheach agus i bhfianaise athruithe a ghabhann gníomhaireachtaí eile (e.g. scoileanna) chucu féin.

TACAÍOCHT DO LEANAÍ & DAOINE ÓGA

- Is cóir a fhios a bheith ag leanaí & daoine óga cé a éistfidh leo agus a thabharfaidh tacaíocht dóibh.
- Is cóir gur ball foirne a bhfuil taithí aige (an tOifigeach Ainmnithe) a thugann aon chomhairle agus chúnamh.
- Is cóir teacht a bheith ag leanaí & daoine óga ar uimhreacha Cabhairlíne.
- Is cóir a insint do leanaí & daoine óga cad é atá á thaifeadadh, cén comhthéacs in bhfuiltear á thaifeadadh agus cad chuige.
- Is cóir córais a chur ar bun chun an doras a oscailt do leanaí & daoine óga ar mian leo labhairt faoin mbulaíocht nó faoi aon saincheist eile a bhaineann dóibh. Is gá bacanna a bhriseadh síos chun a chur ar chumas leanaí & daoine óga dul ionsar dhaoine fásta.
- Éistfead go cúramach le haon duine a thuairiscíonn tarlúintí bulaíochta agus tabharfar tacaíocht dóibh, is cuma más é an leanbh/duine óg a bhfuiltear ag bulaíocht air nó an leanbh/duine óg atá ag déanamh na bulaíochta.
- Déanfar fiosrú oibiachtúil ar aon tarlú bulaíochta a thuairiscítear agus is é a bheidh i gceist ná éisteacht chúramach lena bhfuil páirteach.
- Tabharfar tacaíocht do leanaí & daoine óga a bhfuiltear ag bulaíocht orthu agus tabharfar cabhair chun seasamh lena gceart súgradh agus maireachtáil i dtimpeallacht shlán a cheadaíonn a bhforbairt shláintiúil.
- Tabharfar tacaíocht agus spreagadh dóibh siúd a dhéanann bulaíocht stad den bhulaíocht.
- Is cóir bearta smachta a sheachaint má bhaineann tréimhsí fada aonraithe leo, nó má dhéanann siad a bheag de dhaoine nó má chuireann siad cuma amaideach orthu nó má mhothaíonn daoine amaideach dá mbarr os comhair daoine eile.

TACAÍOCHT DO THUISMITHEOIRÍ

- Is cóir treoir na heagraíochta i leith na bulaíochta a chur in iúl do thuismitheoirí/chaomhnóirí.
- Pléifear aon teagmhas bulaíochta le thuismitheoir/caomhnóir an linbh.
- Iarrfarr comhairle ar ghníomhaíocht ó thuismitheoir/chaomhnóir agus déanfar comhaontuithe ar an ngníomhaíocht ar chóir a dhéanamh.
- Tabharfar eolas agus comhairle maidir le láimhseáil na bulaíochta.
- Is cóir tacaíocht a thairiscint don thuismitheoir/chaomhnóir, lena n-áirítear eolas maidir le gníomhaireachtaí eile nó maidir le línte tacaíochta.

AGUISÍN 9

TREOIRLÍNTE AR SHÍOB A THABHAIRT DO LEANBH NÓ DHUINE ÓG I DO GHLUAISTEÁN

Féadann an tsaincheist a bhaineann le síob a thabhairt do leanaí & daoine óga a bheith iontach leochaileach don fhoireann agus do thuismitheoirí/chaomhnóirí. Molann **Futa Fata** don fhoireann gan síob a thabhairt do leanaí & daoine óga ar thuras leo féin. Táthar tagtha ar an dearcadh seo de réir mar atá forás tagtha ar ár n-eolas orthu siúd ar mian leo dochar a dhéanamh ar leanaí & daoine óga. Ar an drochuair ní mór dúinn aghaidh a thabhairt ar an bhfíric go dtiocfaidh mionlach de dhaoine eile isteach in eagraíocht dár leithéidne chun rochtain a fháil ar leanaí & daoine óga, agus inghlacthacht a chruthú faoina ról, ag cruthú creidiúna faoina dteagmháil le leanaí & daoine óga.

Is léir gurb é an cleachtas is fearr ná gan leanbh/duine óg a iompar leis féin.

Mura bhfuil aon rogha eile fágtha agus go gcaithfidh duine fásta síob a thabhairt do leanbh/duine óg, tá roinnt bearta sábháilteachta a mholann an eagraíocht a bheith curtha in áit chun an riosca a íoslaghdú:

- is cóir é a bheith aontaithe ag an tiománaí, cosúil le gach ball foirne a bhfuil rochtain acu ar leanaí & ar dhaoine óga, Criathrú *Access NI*/an Gharda Síochána a bheith déanta orthu. Is cóir freisin ceadúnas tiomána an tiománaí a bheith feicthe ag an eagraíocht le cinntiú nach bhfuil aon droimscríobh ann;
- is cóir na thuismitheoirí a bheith curtha ar an eolas faoin duine a thabharfaidh síob don leanbh/duine óg, na cúiseanna leis sin, agus cá fhad a mhairfidh an t-aistear;
- is cóir duine nach an tiománaí é labhairt leis an leanbh/an duine óg faoi na socruithe taistil agus le seiceáil go bhfuil siad compordach faoina bhfuil beartaithe;

- ní mór don tiománaí (agus don eagraíocht) a chinntiú go bhfuil árachas acu daoine eile a iompar, go háirithe má tá post le tuarastal acu nó má tá siad ag éileamh costas.
- is cóir don tiománaí a fhéacháil le níos mó ná leanbh/duine óg amháin a bheith sa ghluaisteán;
- is cóir an duine a fhágann an leanbh/duine óg ag baile a mhalartú i gcónaí; laghdódh sé seo an riosca duine amháin i gcónaí a bheith leis féin i dteannta an linbh/duine óig;
- is cóir pointe teagmhála agus guthán póca a bheith ag an tiománaí ar eagla go mbrisfidh siad síos;
- is cóir a chinntiú go bhfuil leanaí & daoine óga feasach ar a gcearta agus go bhfuil duine ann ar féidir leo dul chuige le aon bhuaire a d'fhéadfadh a bheith acu a thuairisciú. Má chruthaítear cultúr sábháilteachta laistigh den eagraíocht is mó an seans go labharfaidh an leanbh/duine óg le duine eile má tá siad míchompordach faoi chúinsí;
- Is cóir do leanaí & daoine óga criosanna sábhála a chaitheamh i gcónaí. Tá freagracht dhlíthiúil ar an tiománaí a chinntiú go gcaitheann leanbh faoi 14 bliana d'aois crios sábhála (i.e., is é an duine fásta a mbeadh air aon fineáil a íoc), ach tá an fhreagracht mhorálta air a chinntiú go gcaitheann gach paisinéir crios sábhála.

Cosúil le gach comhairle, ní dhéanfaidh na modhanna iompair seo ach an riosca a mhaolú: Is é an chomhairle is fearr ná gan síob a thabhairt do leanaí & daoine óga leo féin i ngluaisteán.

AGUISÍN 10

TREOIRLÍNTE AR LEANAÍ & DAOINE ÓGA AR THURAS

D'fhéadfadh ceardlanna cónaitheacha agus am ar shiúl ón mbaile a bheith mar chuid d'imeachtaí agus de ghníomhaíochtaí. Ach beidh leibhéal áirithe pleanála ag teastáil fiú agus an turas is simplí i gcosúlacht i gceist. Seo a leanas breac-chuntas ar roinnt saincheistanna nach mór breathnú orthu maidir le taisteal le leanaí agus daoine óga.

Cumarsáid le:

- leanaí & daoine óga – is cóir iad a bheith eolach ar na pleananna taistil, an suíomh agus an t-am le iad a thógáil, an t-am le pilleadh agus aon chostais. Is cóir tuiscint shoiléir a bheith ag leanaí & daoine óga ar an gcaighdeán iompraíochta a bhfuiltear ag súil leis uathu. Ní mór a fhios a bheith ag leanaí & daoine óga cad é a chaithfidh siad a thabhairt leo;
- is cóir tuismitheoirí/caomhnóirí a bheith curtha ar an eolas faoin méid thuas agus ní mór foirm toilithe a bheith comhlánaithe acu a shonraíonn aon saincheist leighis ar cóir an bainisteoir/ceannaire aitheanta a bheith ar an eolas faoi. Is cóir ainm agus sonraí teagmhála an bhainisteora/cheannaire ainmnithe a bheith ag tuismitheoirí/caomhnóirí i gcás éigeandála;
- ní mór a chur in iúl do bhaill eile den fhoireann cad iad a bhfreagrachtaí siúd roimh an turas. Más aistear fada atá sa turas, tá sé tábhachtach cúrsa taistil a bheith ag gach ball den fhoireann.

TAISTEAL

Bunphointí is ea iad seo a leanas:

- cinntigh go bhfuil ceadúnas cuí agus bailí ag an tiománaí;
- Cuir ar leataobh méid cuí ama i chun an t-aistear a chur i gcrích;
- cuir san áireamh tionchar tráchta agus dálaí aimsire;
- má tá mionbhus in úsáid deimhnigh go bhfuil na suíocháin go léir ag amharc chun tosaigh agus go bhfuil criosanna sábhála ann más leanaí & daoine óga atáthar á n-iompar, agus go bhfuil taithí ag an tiománaí mionbhus a thiomáint;

- cinntigh go gcaitheann ceannairí agus leanaí & daoine óga criosanna sábhála;
- seiceáil go bhfuil árachas cuí ann don aistear;
- soléirigh riachtanais mhaoirseachta le ceannairí eile. Ní cóir glacadh leis gur maoirseoir é an tiománaí le linn an aistir;
- deimhnigh go bhfuil an fheithicil ródacmhainneach.

CÓIMHEAS

Ag brath ar an ngníomhaíocht, féadfaidh cóimheas duine fásta le leanbh/duine óg athrú, ach de ghnáth is gá cibé a mheasfaí a bheith cuí a mhéadú nuair atáthar ag taisteal as baile.

ÁRACHAS

Maraon le hárachas an mhionbhus/ghluaisteáin, ní mór don bhainisteoir a chinntiú go gclúdaíonn árachas ginearálta na heagraíochta taisteal go hócáidí seachtracha.

ÉIGEANDÁLACHA

Deimhnigh go bhfuil an fheithicil clúdaithe le haghaidh briseadh síos agus aisghabhála. Is cóir ar a laghad duine amháin de na ceannairí a bheith oilte i nósanna imeachta garchabhrach agus is cóir fearas garchabhrach a bheith ar fáil. Is cóir teacht a bheith ag an gceannaire ar ghuthán póca agus ar shonraí teagmhála do na leanaí & daoine óga go léir.

Níl sa mhéid seo thuas ach bunphointí comhairle agus ní treoirlínte cuimsitheacha iad.

AGUISÍN 11

TREOIRLÍNTE AR LEANAÍ & DAOINE ÓGA A CHUMHDACH AR LÁITHREÁIN LÍONRAITHE SHÓISIALTA AGUS MEÁIN SHÓISIALTA

Tá meáin shóisialta idirghníomhacha tar éis réabhlóid a chur i gcrích sa bhealach a ndéanann daoine teagmháil agus caidreamh. Tá tóir ag méadú ar Facebook, Twitter, blaganna, teachtaireachtaí meandracha agus suíomhanna malartaithe grianghraf agus físeán, agus cuireann siad deis teagmhála ar fáil do leanaí agus daoine óga. Ina dhiaidh sin, áfach, tugann úsáid láithreáin líonraithe shóisialta rioscaí féideartha isteach maidir le cumhdach i leith leanaí agus daoine óga.

CAD IAD NA RIOSCAÍ FÉIDEARtha A BHAINNEANN LE LEANAÍ AGUS DAOINE ÓGA A ÚSÁIDEANN LÁITHREÁIN LÍONRAITHE SHÓISIALTA AGUS SEIRBHÍSÍ IDIRGHNÍOMHACHA EILE?

Le teicneolaíocht atá ag teacht chun cinn bíonn i gcónaí poitéinseal na mí-úsáide ann. Ar rioscaí a bhaineann le seirbhísí idirghníomhacha úsáideora áirítear: cibearbhulaíocht, grúmaeireacht agus mí-úsáid fhéideartha ag creachadóirí ar líne, agus ábhar míchuí a bheith le feiceáil, ar a n-áirítear féin-dochar, ábhar ciníoch agus fuatha, agus pornagrafaíocht do dhaoine fásta.

Leagann an *Byron Review* amach na rioscaí do leanaí atá san Idirlíon agus léirítear iad sa ghreille seo thíos.¹

		Ionsaitheach	Gnéasach	Luachanna
Ábhar (leanbh mar fhaighteoir)	Fógraí Turscar Urraíocht Eolas Pearsanta	Foréigneach/ ábhar gráiniúil	Ábhar gnéasach pornagrafach nó gan iarraidh	Claontacht Eolas Míthreorach Ciníoch

¹ Rinneadh athbhreithniú neamhspleách le linn 2008 ar na rioscaí atá roimh leanaí agus dhaoine óga ar an Idirlíon agus i bhfíschluichí agus tá an *UK Council* curtha ar bun ag rialtas an RA chun moltaí an *Safer Children in a Digital World: the Report of the Byron Review* a thabhairt chun cinn. Féach www.dcsf.gov/byronreview/2007

Teagmháil (leanbh mar rannpháirtí)	Rianú Bailiú eolas pearsanta	A bheith faoi bhulaíocht, leatrom nó stalcaireacht	Bualadh le strainséirí A bheith faoi ghrúmaeireacht	Féindochar Áitimh gan iarraidh
Iompraíocht (leanbh mar ghníomhaí)	Íoslódáil neamhdhleathach Bradaíl Cearrbhachas Camscéimeanna airgeadais Sceimhlitheoireacht	Bulaíocht nó ciapadh ar dhuine eile	Ábhar mí- oiriúnach a chruthú agus a uaslódáil	Eolas/comhairle mhíthreorach a chur ar fáil

Baineann an chuid is mó de leanaí agus daoine óga úsáid as an Idirlíon ar bhealach dearfach ach in amanna iompraíonn siad iad féin ar bhealaí a d'fhéadfadh iad a chur i mbaol. Ní gá gurb amhlaidh gur ón teicneolaíocht féin n-éiríonn cuid de na rioscaí ach is toradh iad ar iompraíochtaí as líne a shíntear isteach sa saol ar líne, agus a mhalairt. Ar na rioscaí féideartha féadfar go n-áireofar a leanas, ach féadfar níos mó a bheith i gceist:

- bulaíocht ag piaraí agus daoine a mheasann siad a bheith mar 'chairde';
- eolas pearsanta a phostáil ar féidir leis leanbh a aithint agus a aimsiú as líne;
- grúmaeireacht ghnéasach, mealladh, dúshaothrú agus teagmháil mhí-úsáide le strainséirí;
- ábhar míchuí agus/nó mídhleathach a fheiceáil;
- a bheith páirteach i ndéanamh nó i ndáileadh ábhar mídhleathach nó míchuí;
- goid eolas pearsanta;
- teacht ar eolas agus ar chaidreamh le daoine eile a spreagann féindochar;
- ábhar ciníoch nó fuatha a fheiceáil;
- spreagadh iompraíocht fhoréigneach, amhail 'happy slapping', is é sin físeán a dhéanamh d'ionsaí foréigneach agus é a fhoilsiú;
- a mhór a dhéanamh de ghníomhaíochtaí amhail caitheamh drugaí nó ró-ól;
- dochar fisiciúil do leanaí/dhaoine óga le linn ábhar físeán a dhéanamh, amhail éachtaí a achtú agus aithris a dhéanamh orthu agus gníomhaíochtaí a mbaineann rioscaí leo;
- an baile a fhágáil agus rith ar shiúl de bharr teagmhálacha déanta as líne.

TÁSCAIRÍ FÉIDEARtha AR GHRÚMAEIREACHT AR LÍNE AGUS AR DHÚSHAOTHRÚ GNÉASACH AR LEANAÍ AGUS DAOINE ÓGA

Tá buairt ann freisin go bhféadfaidh úsáid seirbhísí líonraithe sóisialta cur le féidearthacht an dúshaothraithe ghnéasaigh ar leanaí & daoine óga. Ar dhúshaothrú féadfar go n-áireofar ábhar díobhálach a bheith le feiceáil (ar a n-áirítear pornagrafaíocht do dhaoine fásta agus íomhánna mídhleathacha de mhí-úsáid leanaí), agus spreagadh do leanaí & daoine óga ábhar nó íomhánna míchuí díobh féin a phostáil. Bhí roinnt cásanna ann freisin inar úsáid daoine fásta seirbhísí líonraithe sóisialta agus seirbhísí idirghníomhacha úsáideora mar mhodh chun leanaí & daoine óga a ghrúmaeil le haghaidh mí-úsáid ghnéasach. Ar theicnící grúmaeireachta ar líne áirítear:

- sonraí pearsanta a bhailiú, amhail aois, ainm, seoladh, uimhir ghutháin phóca, ainm scoile agus grianghraif;
- coinní le réaltaí nó ceiliúráin nó tairiscintí earraí a ghealladh ;
- ticéid shaora i gcomhair ócáidí spóirt nó ceoil a thairiscint;
- bronntanais ábhartha a thairiscint, ar a n-áirítear cluichí leictreonacha, ceol nó bogearraí;
- leanaí & daoine óga a íoc le iad féin a thaispeáint lomnocht agus le gníomhaíochta gnéasacha a dhéanamh;
- iompraíocht bulaíochta agus imeaglaithe, amhail sceitheadh ar an leanbh/duine óg trí theagmháil a dhéanamh lena dtuismitheoirí/gcaomhnóirí le cur in iúl dóibh faoi chumarsáid nó phostáil a linbh/nduine óig ar láithreán líonraithe shóisialta, agus/nó a rá leo gurb eol dóibh cá bhfuil an leanbh/duine óg ina chónaí, cá n-imríonn sé spóirt nó cá dtéann sé ar scoil;
- ceisteanna a bhfuil téama gnéasach a chur, amhail ‘An bhfuil buachaill agat?’ nó ‘An maighdean thú?’;
- Iarraidh bualadh le leanaí & daoine as líne;
- íomhánna a bhfuil téama gnéasach leo a chur chuig leanbh/duine óg, a léiríonn ábhar do dhaoine fásta nó mí-úsáid leanaí & daoine óga eile;
- ligean orthu gur mionaoiseach iad nó aitheantas bréagach a úsáid ar láithreán líonraithe shóisialta chun leanbh/duine óg a mheabhlú;
- suíomhanna scoile nó caitheamh aimsire a úsáid chun eolas a bhailiú faoi spéiseanna, linbh/duine óig agus na rudaí a thaitníonn agus nach dtaitníonn leis. Socraíonn an chuid is mó de láithreáin líonraithe shóisialta leathanach Gréasáin/próifíl linbh/duine óig ar stádas príobháideach mar réamhshocrú chun an riosca go roinnfear eolas pearsanta i limistéar poiblí den láithreán a laghdú.

BUARTHA FAOI MHÍ-ÚSÁID FHÉIDEARTHA AR LÍNE A THUAIRISCIÚ

Is cóir gach ball den fhoireann a bheith eolach ar nósanna imeachta na heagraíochta um thuairisciú. Tá sé tábhachtach tagairt d’Oifigeach Ainmnithe na heagraíochta.

Má tá leanbh nó duine óg i gcontúirt láithreach cuir gloch i gcónaí ar 999 i gcomhair cabhrach ón bpéas/nGarda.

Tá sé tábhachtach athbhreithniú a dhéanamh ar pholasaithe reatha um chumhdach leanaí le cinntiú go dtugann siad faoi shaincheisteanna um chumhdach leanaí ar líne, ar a n-áirítear na rioscaí féideartha do leanaí & daoine óga ar líne, dúshaothrú gnéasach, grúmaeireacht ar líne agus cibearbhulaíocht.

AGUISÍN 12

Treoir ar mheáin shóisialta a úsáid do dhaoine a oibríonn le daoine óga

Gnáthchuid de shaol an uile lae is ea iad na meáin shóisialta agus suíomhanna gréasáin líonraithe. Tá a lán daoine cláraithe ar shuíomhanna líonraithe mar Facebook, Youtube, Instagram, Myspace agus Twitter, etc. Tugann na meáin shóisialta deiseanna ar leith d'eagraíochtaí spóirt teagmháil, naisc agus caidrimh ar leith a dhéanamh le daoine i modh cruthaitheach, dinimiciúil ina bhfuil úsáideoirí ina rannpháirtithe gníomhacha. Is féidir eolas faoi ócáid nó faoi fheachtas a scaipeadh go mear i measc lucht tacaíochta i bpobail ar líne. Ach ní mór dúinn bheith eolach go bhféadfaidh na suíomhanna seo bheith mar fhóram diúltach ina bhfuil gearáin agus cúlchaint agus ní mór aire a thabhairt **nach** sáraítear Cód Iompraíochta do chlub/d'eagraíochta nó an *Data Protection Act* 1998.

Na rioscaí

Leis na cineálacha teicneolaíochta go léir atá ag teacht chun cinn tá an fhéidearthacht ann go dtarlódh mí-úsáid. I measc rioscaí a bhaineann le seirbhísí idirghníomhacha d'úsáideoirí tá: cibearbhulaíocht, mealltóireacht agus mí-úsáid fhéideartha, goid aitheantais, agus i measc ábhair mhí-oiriúnacha arbh fhéidir a fheiceáil tá ábhar a bhaineann le féindochar, ábhar ciníoch, ábhar fuatha agus pornagrafaíocht a bhaineann le daoine fásta. Leagann Athbhreithniú Byron amach na rioscaí do pháistí a bhaineann leis an Idirlíon. Tá siad le feiceáil sa tábla seo thíos.

	Trádáil	Ionsaitheacht	Cúrsaí gnéis	Luachanna
Ábhar (páiste mar fhaighteoir)	Fógraí Turscar Urraíocht Eolas pearsanta	Ábhar foréigneach/fuatha	Pornagrafaíocht nó ábhar gnéasach nach n- iarrtar	Claonadh Ciníoch Eolas míthreorach

Teagmháil (páiste mar rannpháirtí)	Rianú Eolas pearsanta bhailiú	Bulaíocht, ciapadh nó stalcaireacht a fhulaingt	Bualadh le strainséirí Mealltóireacht ar pháiste	Féindochar Daoine ag áiteamh, gan iarraidh, ar pháiste
Iompraíocht (páiste mar ghníomhaí)	Íoslódáil mhídhleathach Bradaíl Cearrbhachas Sceamáileacha Sceimhlitheoireacht	Bulaíocht nó ciapadh ar dhuine eile	Gnéastéacsáil - Ábhar míchuí a chruthú agus a uaslódáil	Eolas/comhairle atá míthreorach a chur ar fáil

Mar gheall ar na cumais a bhaineann le seirbhísí líonraithe sóisialta féadfaidh níos mó féidearthachta a bhaineann le dúshaothrú páistí agus daoine óga a bheith ann. Bhí roinnt cásanna ann a ndearnadh tuairisciú mór orthu inar úsáid daoine fásta líonrú sóisialta agus seirbhísí idirghníomhacha eile mar mhodh le páistí agus daoine óga a mhealladh i gcomhair mí-úsáid ghnéasach. I measc teicníochtaí mealltóireachta ar líne tá;

- sonraí pearsanta a bhailiú, mar aois, ainm, seoladh, uimhir fóin phóca, ainm scoile agus grianghraif,
- cruinnithe a ghealladh le mórphearsaí spóirt nó daoine clúiteacha nó marsantacht a thairiscint;
- ticéid ar shaorchonradh chuig ócáidí spóirt nó ceoil a thairiscint,
- fíorbhronntanais a thairiscint, lena n-áirítear cluichí leictreonacha, ceol nó bogearraí,
- daoine óga a íoc le hiad féin a nochtadh agus gníomhartha gnéasacha a dhéanamh,
- bulaíocht agus iompraíocht imeaglaíthe, sceitheadh ar an pháiste, mar shampla, trí theagmháil a dhéanamh lena dtuismitheoirí le hinsint dóibh faoi chomhfhreagras nó faoi phostálacha a bpáiste ar shuíomh líonraithe sóisialta, agus/nó a rá go bhfuil a fhios acu cá bhfuil an páiste ina chónaí, a mbíonn sé ag imirt spóirt nó a dtéann sé ar scoil,
- ceisteanna a chur a bhaineann le gnéas, leithéid ‘An bhfuil stócach agat?’ nó ‘An maighdean thú?’,
- iarraidh ar pháistí agus ar dhaoine óga bualadh leo as líne,
- íomhánna a bhaineann le gnéas a chur chuig páiste, a léiríonn ábhar do dhaoine fásta nó mí-úsáid páistí eile,
- ligean orthu gur mionaoiseach iad nó féiniúlacht bhréagach a úsáid ar shuíomh líonraithe sóisialta le bob a bhualadh ar pháiste, nó
- suíomhanna a bhaineann le caithimh aimsire (spóirt san áireamh) le faisnéis a bhailiú faoi spéiseanna páiste agus faoi na rudaí is maith agus nach maith leis a bhailiú. Déanann an chuid is mó suíomhanna líonraithe leathanach gréasáin/próifíl páiste príobháideach mar réamhshocrú leis an riosa go roinnfí eolas pearsanta i limistéar poiblí den suíomh a laghdú.

Rialacha éasca le cuimhneamh:

Má tá a bpróifil phearsanta féin ag duine ar shuíomh gréasáin a bhaineann le meáin shóisialta, ba chóir dóibh a chinntiú nach féidir le haon duine eile rochtain a fháil ar aon ábhar, meáin nó faisnéis ón bpróifil sin:

- α) nach bhfuil siad sásta go mbeadh rochtain ag daoine eile air; agus/nó
- β) a chuirfeadh isteach ar a stádas mar chóitseálaí spóirt/shaorálaí a dhéanann ionadaíocht ar son a n-eagraíochta/gclub.

Mar bhunriail, mura bhfuil tú sásta go bhfeicfidh daoine eile tráchtairachtaí, meáin nó faisnéis áirithe, **ná postáil** iad ar shuíomh fóraim phoiblí. Nuair atá tú ag úsáid suíomhanna meán sóisialta is cóir a leanas a chur san áireamh:

- Do shocruithe príobháideachais a athrú ar an bpróifil ionas nach bhfeicfidh aon duine do thráchtairachtaí ach daoine atá glactha agat mar chairde. Is cóir do dhaoine a leathanach a ghlasáil ar dhaoine nach cairde iad.
- Athbhreithnigh na daoine atá ar an liosta cairde ar do phróifil phearsanta. De ghnáth níor cheart duit glacadh le hiarratais chairdis mura bhfuil aithne agat go fíor ar an duine nó na daoine atá i gceist.
- Bí cinnte go bhfuil séantóirí ar bhlaganna pearsanta a mhíníonn go bhfuil na tuairimí a léirítear pearsanta agus nach bhfuil siad ionadaíocht ar chlub nó ar spórt ar leith.
- Cinntigh go bhfuil faisnéis a fhoilsítear ar shuíomhanna meán sóisialta ag cloí le cód iompraíochta an chlub nó na heagraíochta.
- Bí airdeallach ar an dóigh ar féidir d'iompar a cheapadh via íomhánna, postálacha nó tráchtairachtaí.
- Freagairt don bhulaíocht ar líne - ba cheart plé lena ndeirtear ar líne amhail is go ndeirtear san fhíorshaol é.
- Níor cheart do dhaoine a bhfuil údarás acu daoine faoi 18 a chóitseálann siad a bheith mar chairde acu agus ná déan tráchtairacht ar imreoirí ar leith atá á gcóitseáil agat trí do leathanach pearsanta.

Prionsabail

- Má tá tú ag déanamh ionadaíochta thar ceann do chlub go hoifigiúil, tá sé tábhachtach go gcuireann do chuid postálacha an meon dearfach céanna in iúl agus a dhéanfadh do chlub/spórt ina chomhfhreagras go léir. Bí measúil ar gach duine, cine, creideamh agus cultúr. Ní hamháin go dtarraingíonn an bealach a n-iompraíonn tú thú féin ar líne aird ort féin - tarraingíonn sé aird go díreach ar do spórt/chlub.
- Nuair a easaontaíonn tú le tuairimí daoine eile, coinnigh é cuí agus béasach. Má tá tú i ndálaí a d'fhéadfadh éirí teasaí, ná bí cosantach nó ná scoir den chomhrá go tobann. Tá sé tábhachtach freisin gan freagra a thabhairt nuair atá tú tógtha, ar bhealach a chuirfeadh aiféala ort ar ball. Tá cead agat comhairle a lorg nó scor den chomhrá ar bhealach béasach a thabhaíonn dea-chlú ort agus ar do spórt/chlub.

Le tuilleadh eolas ar na meáin shóisialta mar a bhaineann le cumhdach páistí, déan teagmháil, le do thoil, le heagras rialaithe do spóirt nó téigh chuig acmhainní ar líne CPSU.

<https://thecpsu.org.uk/resource-library/?topic=1104>

D'fhéadfadh sé gur mhaith leat dul chuig an gcomhairle ar an suíomh Safer Network

http://www.safenetwork.org.uk/help_and_advice/pages/using_social_media.aspx

Aguisín 13

TREOIRLÍNTE AR THEACHTAIREACHTAÍ TÉACS AGUS R-PHOIST

TEACHTAIREACHTAÍ TÉACS

Tá teachtaireachtaí téacs ar na modhanna is díri cumarsáide nó bíonn guthán póca ar iompar ag formhór leanaí & daoine óga i dtólamh, ach i measc na rioscaí do leanaí & daoine óga a bhaineann le teachtaireachtaí téacs tá:

- rochtain mhíchuí ar shonraí pearsanta, úsáid sonraí pearsanta nó comhroinnt sonraí pearsanta (e.g. ainmneacha, uimhreacha guthán póca);
- teagmháil gan iarraidh le leanaí & daoine óga ag daoine fásta a bhfuil drochrún acu;
- téacsbhulaíocht ag piaraí;
- ábhair mhaslacha nó mhíchuí ar bhealaí eile a bheith curtha;
- grúmaeireacht le haghaidh mí-úsáide;
- teagmháil dhíreach agus mí-úsáid.

Do dhaoine fásta áirítear a leanas ar na rioscaí:

- míchiall a bhaint as a gcumarsáid le leanaí/daoine óga;
- fiosrúchán féideartha ag údarais inmheánacha nó reachtúla;
- gníomh féideartha smachta.

Tuigeann an eagraíocht gurb ann do na rioscaí seo agus gur chóir bearta éifeachtacha sábháilteachta a bheith i bhfeidhm chun leanaí & daoine óga a chosaint agus an riosca don eagraíocht a íoslaghdú. Méadaíonn úsáid teachtaireachtaí téacsanna, le cumarsáid a dhéanamh le leanaí & daoine óga aonaracha, an baol don leanbh/duine óg agus don fhoireann araon. Mar sin níor cheart d'eagraíocht a shocrú teachtaireachtaí téacs a úsáid gan plé inmheánach agus comhaontú scríofa. Cinnteoidh seo gur féidir ionchais agus riachtanais na heagraíochta i leith cumhdach leanaí a shoiléiriú.

Bun-treoirilínte i gcomhair teachtaireachtaí téacs is ea a leanas:

- is cóir d'eagraíochtaí céimeanna a ghlacadh chun a aithint cá/cathain atá teachtaireachtaí téacs riachtanach le cumarsáid a dhéanamh le leanaí & daoine óga agus nósanna imeachta a fhorbairt a fhóirfidh do riachtanais gach eagraíochta;
- ní cóir teachtaireachtaí téacs ón fhoireann a dhéanamh ar leithligh. Is cóir plé agus comhaontú/nósanna imeachta scríofa a bheith ann;
- is cóir cóip de gach teachtaireacht a chur chuig an Oifigeach Ainmnithe laistigh den eagraíocht ionas go bhféadfaidh sé a chinntiú go bhfuil gach teachtaireacht á húsáid go cuí;
- ní mór toiliú tuismitheora a fháil sula gcuirtear teachtaireachtaí téacs chuig aon leanbh nó duine óg. Ní mó an rogha a thabhairt do thuismitheoirí/chaomhnóirí a bheith cóipeáilte isteach in aon teachtaireacht téacs a fhéadfaidh a bheith curtha chuig a leanbh/nduine óg;
- is cóir eolas a thabhairt do leanaí & daoine óga, do thuismitheoirí/chaomhnóirí agus don fhoireann maidir le conas aon bhuairt a bhaineann le teachtaireachtaí téacs míchuí a thuairisciú i gcomhréir le polasaí na heagraíochta um cumhdach leanaí;
- is cóir gach uimhir ghutháin phóca a bheith curtha i dtaisce i gcaibinéad slán faoi ghlas nó ar chóras leictreonach faoi chosaint pasfhocail a bhfuil rochtain air ag na baill foirne chuí atá ag teastáil chun téacs a chur chuig an leanbh/duine óg;
- is cóir ábhar téacsanna a bheith bainteach le gnó/ngníomhaíocht na heagraíochta amháin;
- ní cóir riamh go mbeadh aon teanga mhaslach, spídiúil nó mhíchuí ann agus ní mór cúram a ghlacadh aon róchairdeas nó aon teanga a bhféadfaí míchiall nó mímhíniú a bhaint as a sheachaint;
- ní cóir leanaí & daoine óga a spreagadh le téacsáil ar ais. Is fearr é a úsáid mar bhealach cumarsáide aontreoch. Is cóir a chur in iúl do leanaí & daoine óga má thograíonn siad nó más gá dóibh téacs a chur chuig ionadaí na heagraíochta gur cóir dóibh a chinntiú go mbaineann ábhar na dteachtaireachtaí le níthe a bhaineann leis an ngnó/ngníomhaíocht amháin agus nach mór dóibh cóipeáil chuig a dtuismitheoirí/gcaomhnóirí i gcónaí;
- is cóir an deis a thabhairt do gach leanbh & duine óg tarraingt siar ó bheith ag fáil aon teachtaireachtaí téacs eile;
- breathnófar ar pholasaithe um chumhdach leanaí agus nósanna imeachta smachta a thionscnamh má tharlaíonn aon sárú ar an treoirilíne seo, ar a n-áireofar comhairlúchán le, nó atreorú chuig na húdaráis reachtúla má thagann aon chomhartha de ghníomhaíocht mhídhleathach (e.g. grúmaeireacht le haghaidh mí-úsáide) chun solais.

RÍOMHPHOST

Tá fonn mór ar chuid mhór eagraíochtaí an ríomhphost a úsáid chun cabhrú le rochtain a mhéadú ar a n-eagraíocht. Ar na rioscaí maidir le cumhdach leanaí a bhaineann le ríomhphost do leanai & daoine óga tá:

- rochtain mhíchuí ar shonraí pearsanta, úsáid sonraí pearsanta nó comhroinnt sonraí pearsanta (e.g. ainmneacha, uimhreacha guthán póca);
- teagmháil gan iarraidh le leanaí & daoine óga ag daoine fásta a bhfuil drochrún acu;
- téacsbhulaíocht ag piaraí;
- ábhair mhaslacha nó mhíchuí ar bhealaí eile a bheith curtha;

AGUISÍN 14

SAMPLA D'FHOIRM TOILITHE DO THUISMITHEOIRÍ

Comhlánaigh a leanas, le do thoil,

sínigh agus cuir ar ais chuig: _____ faoi: _____

Ainm an Linbh _____ Dáta Breithe _____

Tuismitheoir/Caomhnóir (le freagracht tuismitheora) _____

I dTuaisceart Éireann sainmhíneann an *Children (NI) Order 1995 Article 6* toil tuismitheora. Bíonn freagracht tuismitheora ag an máthair nádúrtha i gcónaí. Faigheann an t-athair nádúrtha freagracht tuismitheora má tá sé pósta ar an máthair ag am na breithe nó má phósann sé í ina dhiaidh sin, nó trí chomhaontú a bhfuil dlíodóir mar fhinné air, nó *Parental Responsibility Order* nó, tar éis 15 Aibreán 2002, má chomhchláraíonn siad breith an linbh.

I bPoblacht na hÉireann clúdaíonn an tAcht um Chaomhnóireacht Naíon, 1964 cearta tuismitheoirí chun caomhnóireachta:

- (1) Beidh athair agus máthair naín ina gcaomhnóirí i gcomhpháirt ar an naíon.
- (2) Ar athair naín d'fháil bháis beidh an mháthair, má mhaireann sí, ina caomhnóir ar an naíon, ina haonar nó i gcomhpháirt le haon chaomhnóir a cheap an t-athair nó an chúirt.
- (3) Ar mháthair naín d'fháil bháis, beidh an t-athair, má mhaireann sé, ina chaomhnóir ar an naíon ina aonar nó i gcomhpháirt le haon chaomhnóir a cheap an mháthair nó an chúirt.
- (4) I gcás naín neamhdhlísteanaigh is í máthair an naín a bheidh ina caomhnóir ar an naíon.

Seoladh: _____

_____

_____

Cód poist _____

Teil. (lá) _____ Teil. (oíche) _____

Guthán Póca: _____ Ríomhphost: _____

Dochtúir an Teaghlaigh _____

Uimhir Ghutháin an Dochtúra _____

An bhfuil aon fadhb shláinte ag do leanbh nó aon ailléirge air/uirthi ar cóir a chur in iúl don eagraíocht (leigheas reatha san áireamh)?

TÁ/NÍL

Tabhair sonraí, le do thoil (i.e. leigheas nach mór a thabhairt, e.t.c.):

_____
_____

Sonraí teagmhála i gcás éigeandála: (Murab ionann agus a bhfuil thuas)

Ainm: _____ Uimhir Ghutháin: _____

Gaol leis an leanbh: _____

TOILIÚ (Léigh go cúramach le do thoil)

- Aontaím go nglacfaidh mo mhac/iníon páirt in imeachtaí **Futa Fata**.
- Deimhním, de réir m'eolais, nach bhfuil aon fhadhb shláinte ag mo mhac/iníon seachas mar a liostaítear thuas.
- Toilím le mo mhac/iníon a bheith ag taisteal ar an modh taistil phoiblí, i mionbhus nó i mótarfheithicil atá á thiomáint ag tiománaí aitheanta thar ceann **Futa Fata**.
- Tuigim nach nglacfaidh **Futa Fata** le haon fhreagracht as cailteanas, damáiste nó díobháil de thoradh a bheith ag freastal ar nó le linn aon imeachtaí eagraithe de chuid **Futa Fata** ach amháin más féidir a léiriú gur toradh neamart **Futa Fata** a leithéid de chailteanas, damáiste nó díobháil.

Síniú: _____ (Tuismitheoir/Caomhnóir)

Dáta: _____

AGUISÍN 15

SAMPLA D'FHOIRM THUAIRISCE AR THIMPISTE

Scoil:

Am a tuairiscíodh:

Ainm an té a thuairiscigh:

Cineál na timpiste agus conas a tharla sí:

Cuir síos ar an ngníomhaíocht a bhí ar siúl, mar shampla, traenáil/cluiche/athrú éadaí.

Bhí   Ní raibh

Tá   Níl

Ag cé/cathain?

Tá   Níl

Tá

Níl

Síniú ionadaí an lucht bainistíochta:

_____

Ainm i gceannlitreacha _____

Post _____

Péas/Gardaí Rinneadh Ní dhearnadh

Otharcharr Rinneadh Ní dhearnadh

Fíorthaifead atá sna fíricí go léir thuas den timpiste/tarlúint

Síniú: _____

Dáta: _____

Ainm _____